

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

Sebepojetí chlapců a dívek v adolescenci

Bakalářská práce

Studijní program: B7507 – Specializace v pedagogice
Studijní obor: 7504R100 – Učitelství odborných předmětů
Autor práce: **Bc. Kateřina Stárková**
Vedoucí práce: PhDr. Jitka Josífková, Ph.D.

TECHNICAL UNIVERSITY OF LIBEREC
Faculty of Science, Humanities
and Education

The self-concept of boys and girls in adolescence

Bachelor thesis

Study programme: B7507 – Specialization in Pedagogy
Study branch: 7504R100 – Teaching Professional Subjects
Author: **Bc. Kateřina Stárková**
Supervisor: PhDr. Jitka Josífková, Ph.D.

Technická univerzita v Liberci
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Kateřina Stárková**
Osobní číslo: **P16000738**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství odborných předmětů**
Název tématu: **Sebepojetí chlapců a dívek v adolescenci**
Zadávací katedra: **Katedra pedagogiky a psychologie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl:

Zjištění sebepojetí u adolescentů se zaměřením zvláště na chlapce a děvčata

- 1) Vypracujte rešerši na dané téma.
- 2) Zjistěte, jak adolescenti vnímají sami sebe, jejich postoje a názory.
- 3) Data zjištěná pomocí explorativních metod přehledně zpracujte a porovnejte rozdíly sebepojetí u chlapců a dívek.
- 4) Výsledky diskutujte a vyhodnoťte.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná

Seznam odborné literatury:

BLATNÝ, M. a kol. 2010. Psychologie osobnosti. Hlavní témata, současné přístupy. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3434-7.

HORT, V., Hrdlička, M., Kocourková, J. Malá, E. et al. 2008. Dětská a adolescentní psychiatrie. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-404-5.

JANOŠOVÁ, P. Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2284-9.

LANGMEIER, J. a KREJČÍŘOVÁ, D. Vývojová psychologie. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Jitka Josífková, Ph.D.

Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání bakalářské práce: 11. dubna 2018

Termín odevzdání bakalářské práce: 24. května 2019

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 30. června 2018

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že texty tištěné verze práce a elektronické verze práce vložené do IS STAG se shodují.

1. 7. 2019

Bc. Kateřina Stárková

Děkuji PhDr. Jitce Josífkové Ph.D za vedení, pomoc, cenné rady, podněty a připomínky a dohled, který mi věnovala při zpracování mé bakalářské práce.

V Liberci

Dne: 29. 6. 2019

Podpis:

ANOTACE

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit sebepojetí u adolescentů zvláště u chlapců a dívek. Dále je přehledně zpracovat a porovnat.

Teoretická část se zabývá sebepojetím, sebedůvěrou a sebeúctou. Dále faktory ovlivňující sebepojetí jako jsou rodina, výchova, škola či vlastní obraz těla. Také je zde definováno úskalí adolescence a rozdíly ve vnímání adolescence u chlapců a dívek. Navazující experimentální část se věnuje výzkumnému šetření pomocí českého standardizovaného dotazníku s názvem Dotazník sebepojetí dětí a adolescentů Piers-Harris (PHCSCS-2). Dotazník obsahuje šest škál, mezi které se řadí přizpůsobivost, intelektové a školní postavení, fyzický zjev, nepodléhání úzkosti, popularita a štěstí a spokojenost. Dotazníkového šetření se účastnilo 97 respondentů. Na základě zjištěných dat bylo provedeno vyhodnocení, porovnání a diskuze výsledků.

Klíčová slova:

Adolescence, dívky, chlapci, sebepojetí, sebeúcta.

ANOTACION

The aim of this bachelor thesis was to find out the self-concept in adolescents especially in boys and girls. Then to process and compare.

The theoretical part deals with self-concept, self-confidence and self-esteem. In addition, factors influencing self-image such as family, education, school, or your own body image. It also defines the pitfalls of adolescence and differences in the perception of adolescence in boys and girls. The follow-up experimental part is devoted to the research using the Czech standardized questionnaire called Piers-Harris (PHCSCS-2). The questionnaire contains six scales, including adaptability, intellectual and school status, physical appearance, anxiety, popularity and happiness and satisfaction. 97 respondents participated in the questionnaire survey. Based on the data, the results were evaluated, compared and the results were discussed.

Keywords:

Adolescence, boys, girl, self-concept, self-respect.

Obsah

Seznam tabulek	9
Seznam grafů	10
Seznam zkratk	11
Úvod.....	12
1 SEBEPOJETÍ	13
2 SEBEPOJETÍ Z VÝVOJOVÉHO HLEDISKA	15
2.1 Sebepojetí u dospívajících.....	16
2.2 Sebepojetí v kontextu pohlaví	17
2.3 Sebedůvěra a sebeúcta.....	18
3 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ SEBEPOJETÍ	20
3.1 Rodina a výchova	20
3.2 Učení a škola	21
3.3 Vlastní obraz těla.....	22
4 ÚSKALÍ ADOLESCENCE.....	23
4.1 Rozdíl ve vnímání adolescence u dívek a chlapců	24
5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	26
5.1 Formulace úkolů práce (dílčích cílů)	26
5.2 Respondenti	26
5.3 Metodika výzkumu.....	26
5.4 Analýza výzkumných dat	27
5.5 Interpretace výsledků výzkumu	42
6 DISKUZE	48
Závěr	58

Seznam literatury	59
Seznam příloh	63

Seznam tabulek

Tabulka 1: Celkový skóre-TOT dívky.....	28
Tabulka 2: Škála BEH přizpůsobivost dívky.....	29
Tabulka 3: Subškála INT intelekt a školní postavení dívky	30
Tabulka 4: Subškála PHY fyzický zjev dívky	31
Tabulka 5: Subškála FRE nepodléhání úzkosti dívky	32
Tabulka 6: Subškála POP popularita dívky	33
Tabulka 7: Subškála HAP štěstí a spokojenost dívky.....	34
Tabulka 8: Celkový skóre TOT chlapci	35
Tabulka 9: Subškála BEH přizpůsobivost chlapci.....	36
Tabulka 10: Subškála INT intelekt a školní postavení chlapci.....	37
Tabulka 11: Subškála PHY fyzický zjev chlapci.....	38
Tabulka 12: Subškála FRE nepodléhání úzkosti chlapci.....	39
Tabulka 13: Subškála POP popularita chlapci.....	40
Tabulka 14: Subškála HAP štěstí a spokojenost chlapci	41
Tabulka 15: Rozsah T skóru a interpretační popis	42
Tabulka 16: BEH skóre	49
Tabulka 17: INT skóre.....	50
Tabulka 18: PHY skóre	51
Tabulka 19: FRE skóre.....	52
Tabulka 20: POP skóre.....	53
Tabulka 21: HAP skóre	54
Tabulka 22: TOT skóre.....	55
Tabulka 23: Porovnání výsledku testu sebepojetí mezi chlapci a děvčaty	55

Seznam grafů

Obrázek 1: Graf subškály BEH	43
Obrázek 2: Graf subškály INT	43
Obrázek 3: Graf subškály PHY	44
Obrázek 4: Graf subškály FRE	44
Obrázek 5: Graf subškály POP	45
Obrázek 6: Graf subškály HAP	45
Obrázek 7: Graf celkového skóru TOT	46
Obrázek 8: Graf porovnání výsledků testu sebepojetí mezi chlapci a dívkami.....	47
Obrázek 9: Dotazník Piers-Harris 2.....	65
Obrázek 10: Vyhodnocovací list dotazníku Piers-Harris 2	67
Obrázek 11: Testový profilu Piers-Harris 2.....	68

Seznam zkratk

BEH	Přizpůsobivost
INT	Intelektové a školní postavení
PHY	Fyzický zjev
FRE	Nepodléhání úzkosti
POP	Popularita
HAP	Štěstí a spokojenost
PHCSCS-2	Dotazník sebepojetí

Úvod

Sebepojetí vypovídá o způsobu, jakým sami sebe hodnotíme. Vliv na to, jak vnímáme své schopnosti, své zařazení do společnosti anebo uznání druhých je ovlivněno mnoha faktory. Jedním z nejdůležitějších je zcela jistě prostředí, ve kterém jedinec vyrůstá. Blízkost osob, se kterými se stýká a emoce, které ve styku s nimi pociťuje. Prvními osobami, které mají největší vliv na rozvoj našeho sebehodnocení, jsou rodiče. Rodina je pro dítě první malou sociální skupinou, která má nejvýznamnější vliv na utváření a formování jeho osobnosti. Svým chováním, vystupováním a vztahy v rodině mohou ovlivnit vývoj dítěte v pozitivním i negativním smyslu. Je tedy možné, že dítě vybaví zkušenostmi a poznatky, které ho budou ve vzpomínkách pozitivně ovlivňovat po celou dobu života. Stejně tak je ale možné, že narušené anebo nefunkční vztahy v rodině naruší proces sebepojetí dítěte již od útlého dětství.

Cílem práce bylo porovnat rozdíly v sebepojetí mezi chlapci a dívkami ve věku 15-18 let a zjistit jak adolescenti vnímají sami sebe, jejich postoje a názory.

1 SEBEPOJETÍ

Sebepojetí je představa, kterou mají lidé sami o sobě. Jak jedinec vidí sám sebe. Dle Balcara (1983) má jistou popisnou dimenzi:

- zobrazení - Kdo jsem? Obsah sebepojetí (Kateřina, studentka, kamarádka, vedoucí)
- hodnocení - Jaký bych chtěl či měl být?
- směřování - Kam směřuji?
- moc - Co mohu ovlivnit či zapříčinit,...? (radost či zármutek druhých)
- role - Jaké jsou mé role? (student, syn, kamarád, partner)

Výrost a Slaměník (2008, str. 64) definují vztah k vlastnímu já jako: „*obraz v zrcadle, úvahy o vlastní minulosti, je zahrnut i v každém jednání s druhými, má mnoho podob a je těžké jej definovat, vyznačuje se subjektivností a jedinečností. Jáství druhých se můžeme dozvědět vždy jen zprostředkovaně, má také svoji dualitu, na jedné straně stojí podmětné já (já jako poznávající), na druhé straně já jako objekt poznávání (v angličtině I x Self, v němčině Ich x Selbst).*”

Sebepojetí může být také definováno jako vidění sama sebe nebo jako vnímané JÁ. V současné kognitivní psychologii je sebepojetí považováno za mentální reprezentaci JÁ uloženou v paměti jako znalostní struktura, která se utváří v procesu interakce jedince se sociálním prostředím (Blatný, 2010).

První vědecké zmínky o sebepojetí jsou spojovány se jménem René Descarta v 17. století. Descarta byl slavný filosof, který zastával myšlenku, pokud člověk pochybuje myslí a pakliže myslí existuje. Další z významných vědců, jež přispěli k rozvoji teorie sebepojetí, byl Sigmund Freud (1900) a jeho dcera Anna. On sám nepřikládal vědomým mentálním procesům rozhodující úlohu, zatímco jeho dcera Anna poukázala na důležitost rozvoje JÁ a interpretace sebe sama (Schlesinger, 2016).

V současnosti vycházíme z prací Wiliama Jamese. James rozlišil JÁ do dvou složek Kučírková (2011, str. 9) ve své práci popisuje tyto dvě složky jako „*čisté Já je právě subjektem poznávání, je poznávajícím Já („Self as knower“), je tvůrcem duševního života, činným Já. Empirické Já je objektem poznávání, Já poznávaným („Self as known“), obrazem tohoto činného Já. Takto je životní kvalita vědomí ukotvena dvojím vztahem: má svůj předmět - vědomí čeho? a svůj podmět - čím vědomí?*”

Z výše uvedeného vyplývá, že sebepojetí je dynamické, naučené a organizované. Na základě zkušeností s druhými lidmi se utváří pohled na sebe sama. Jedná se o velký potenciál pro nepřetržitý vývoj na základě sebezpozorování a sociálního srovnávání. Pohled na sebe sama je tedy velmi ovlivněn druhými lidmi a ten pohled se může lišit od toho, jak nás vnímají oni. Každá nejednoznačná nebo negativní zkušenost s našim sebepojetím je vnímána jako ohrožující. Tato zkušenost vyvolává nutnost posílení obrany JÁ. Organizace sebepojetí je strukturována a hierarchicky uspořádána. Je stabilní a vyznačuje se různou konzistencí. Jádro zpracování informací je odolnější vůči změnám než okrajové. Naše chování se řídí mechanismem zachování konzistence sebepojetí. Jednou z jeho funkcí je též chránit člověka před ztrátou sebehodnocení, a tím tedy před pocity úzkosti. Jestliže je však sebepojetí nuceno neustále čelit a odolávat ohrožujícím podnětům zvenčí, jeho možnosti rozvoje a růstu jsou limitovány. Když je člověk pozitivně přijímán pouze podmíněně – tedy je přijímán jenom, když ostatní souhlasí s jeho chováním, potom mu strach z nesouhlasu brání v seberozvoji (Schlesinger, 2016).

2 SEBEPOJETÍ Z VÝVOJOVÉHO HLEDISKA

V **kojeneckém věku** se postupně vytváří vědomí tělesného „já“. Kojenecké období je označováno jako fáze vnímavosti, otevřenosti k okolnímu světu. V tomto období získává základní důvěru ve svět. Největší roli v tomto procesu hraje matka či osoba o něj pečující, jemu blízký člověk. Pro toto období je tím nejdůležitějším potřebou bezpečí a jistoty. Říčan (2010) považuje pouto mezi dítětem a matkou za velmi specifické a nenahraditelné pro utváření silných citových vztahů. Pokud se pouto nevytvoří či je narušeno může to pro další vývoj znamenat velké ohrožení, toto narušení nazýváme citovou deprivací (Vágnerová, 2012).

Rozlišovat své projevy od projevů jiných lidí začíná dítě mezi 3. a 6. měsícem, v této době jsou položeny základy sebepojetí. Během prvního roku si dítě uvědomuje svou existenci, učí se vnímat svoje tělo a projevy. V tomto období je prožitek sebe sama vázán z větší části na tělesné prožitky a aktivity. Začíná vnímat nejen sám sebe, ale i to že může ovlivňovat život kolem sebe (Vágnerová, 2012).

V **batolecím období**, ve věku od jednoho roku do tří let se upevňuje vědomí vlastní existence. Dítě v batolecím období si rovněž uvědomuje, že není centrem všeho dění, ale je součástí vnějšího světa. Je to období utváření si představy o sobě sama, o jedinečnosti svého JÁ. Struktura vědomí JÁ se stává komplexnější a více diferencovanější. Na utváření a formování sebepojetí dítěte mají největší podíl jeho blízcí, zejména rodiče. Rodiče dávají dítěti zpětnou vazbu o jeho chování. Tím formují nejen jeho osobnost, ale pomocí pochval, kritiky, různých pokynů jak v pozitivní či negativním smyslu utvářejí jeho sebehodnocení. Pomáhají mu vymezit sebe sama v roli dítěte (Říčan, 2010).

V období mezi čtvrtým a šestým rokem, v takzvaném **předškolním věku** je sebehodnocení ovlivněno rozvojem poznávacích procesů. Ovšem nadále je závislé na názoru dospělých zejména rodičů. Je to období bezmezných důvěr k blízkým osobám, hlavně ztotožnění se s rodiči posiluje sebevědomí dítěte. V jeho myšlení převládají principy egocentrismu a magičnosti. Zkreslením reality si zachovává přijatelný obraz sebe sama. Je schopno rozeznat a chápat sociální role, rozezná chlapeckou a dívčí roli, chápe pohlavní rozdíly. Proces sociálního učení se formuje nápodobou

a podmiňováním, ve hře dítě imituje svět dospělých. Proto jsou důležité, aby mu byly poskytnuty správné vzorce chování (Poledňová, 2009).

Představa o sobě se utváří na základě zkušeností, v nichž dominuje interakce s dospělými. V období **školního věku** je důležitým prvkem pozitivní hodnocení právě od cizích lidí, od učitelů, vychovatelů...atd. Pozitivním přístupem a hodnocením se snažíme o vytvoření sebeúcty. Sebehodnocení dítěte závisí na přijetí dospělými zejména na emoční a citovém přijetí. Dále je pro školáka důležitá příslušnost k nějaké sociální skupině, k širší rodině, školní třídě, herní skupině. Komplexní hodnocení sebe sama a druhých je zatím ještě vázáno na zjevné vlastnosti a projevy (Vágnerová, 2012).

Období **pubescence** je charakterizováno hledáním a rozvojem vlastní identity, snahou o integraci jejích složek, objevením nových kompetencí a rolí. Mladý člověk je orientován do budoucnosti, přitom usiluje o hlubší sebepoznání. Pro toto období je typické filosofování o sobě, svém bytí o srovnávání se s druhými. Je to období mnoha změn, vše se mění transformují se tělesné schéma, způsob cítění, myšlení a prožívání, hodnocení sebe sama i druhých. Komplikací sebepoznání je přílišná kritičnost jak k sobě tak k druhým a emoční labilita. Tím se stává sebeúcta velmi zranitelnou. Důležitou roli v sebehodnocení má skupinová identita, ovšem je zde velké nebezpečí zvolení špatné skupiny na základě nesprávného sebehodnocení z dětství. Je to období tvorby ideálu, leckdy nereálného, což má za následek vznik nesouladu mezi vlastní identitou a realitou. Mladý člověk je tímto motivován k přiblížení se svému ideálu. V horším případě ale může rezignovat a chránit své Já nevědomými obrannými mechanismy (Obereignerů, 2017).

2.1 Sebepojetí u dospívajících

Charakteristické pro období dospívání je stabilizace duševního života, vztahu s rodiči. Pubescent se osamostatňuje psychicky i reálně. Identita adolescenta odráží vlastní jedinečnost, je více méně realistická. Někteří mladí lidé se však rozhodnou přijmout identitu, jež se jim nabízí v rámci rodinného kontextu anebo tím, že někoho napodobují (Tyrlik, 2010).

Rozvíjí se partnerský život, jsou jasně rozděleny role na typicky mužské a ženské. I když jsou vztahy důležité, přesto se toto období vyznačuje, hledáním sebe sama

a nejistotou. Na druhou stranu je od nich vyžadována větší odpovědnost, povinnosti, omezení. S tímto rozporem se vyrovnává vědomým přehlížením překážek svobody, naplňováním touhy po intenzivních zážitcích a neodkladným uspokojováním svých potřeb (Obereignerů, 2017).

Přechod dospělosti je provázen duševním zmatkem, adolescent se nevyzná sám v sobě, neumí se v sobě orientovat. Dělá chyby, je impulsivní, protože vymezení identity je závislé na prožívání i přesto že je schopen logicky přemýšlet (Vágnerová, 2012).

Příslušnost ke skupině je spojena se současným odmítáním lidí s jiným názorem, odlišným životním stylem. Na konci adolescentního období nabývají na významu existenciální motivy, kdy mladý člověk hledá smysl života (Obereignerů, 2017).

Floriánová (2017, str. 23) shrnula dospívání takto: *V období adolescence prochází člověk mnohými změnami, jak fyzickými, tak psychickými i sociálními, které s sebou nesou nejistotu, ale zároveň také zájem o hlubší poznávání sebe sama, o lepší porozumění sobě samému. Důležitá je v tomto období sebeakceptace, kdy dospívající přijímá své nové a utvářející se já. Pokud adolescent nedovede přijmout sám sebe, pramení z toho nespokojenost se sebou, zvýšená sebekritičnost a emoční labilita, nejistota a mnohdy i nízké sebevědomí.*

2.2 Sebepojetí v kontextu pohlaví

Příslušnost k pohlaví mužskému nebo ženskému představuje závažnou dimenzi osobnosti. V současné době je vhodné rozlišovat pojmy pohlaví a gender. Genderová socializace může mít podobu vědomého úsilí, kde jsou genderová očekávání posilována odměnami a tresty. Poláková (2010, str. 58) vidí gendr asi takto: *Malé děti hledají v okolním hmotném a sociálním světě vzorce, přičemž mají přirozený sklon k tomu, že jakmile si začnou vytvářet určité kategorie a pravděpodobnosti, spontánně si v souladu s nimi konstruují představu o vlastním já a souboru sociálních rolí. Pohlaví se jim jeví jako poměrně stabilní a viditelná kategorie, která se projevuje v mnoha jasně viditelných fyzických odlišnostech. Děti tuto kategorii nejprve vztahují na sebe a vymezují si podle ní svou identitu. Poté tuto kategorii začínají používat i na jiné osoby ve snaze rozdělit lidské vlastnosti a typy chování do dvou skupin, tedy skupiny mužské*

a skupiny ženské, a následně hodnotit pozorované chování lidí jako genderově přiměřené, tedy správné, či nepřiměřené, a tudíž nesprávné.

Genetické pohlaví je určeno na samotném počátku existence plodu – při splynutí pohlavních buněk vzniká zygota s kombinací pohlavních chromozómů (gonozómů) XX (která určuje ženské pohlaví) nebo XY (určující pohlaví mužské). Je to právě genderová identita, co je dítěti vštěpováno ještě dříve, než si uvědomí sebe sama a své pohlaví. Jsme tak genderově formováni již od narození. Genderová socializace (tedy proces, kdy se chlapci učí být chlapci/muži a dívky se učí být dívkami/ženami) probíhá nejintenzivněji v dětském věku, ale reálně běží po celý život. Základem procesu formování gender identity je především identifikace. Obvykle se chlapci identifikují s muži a dívky s ženami. Role biologie je přitom vedlejší, sklon k výběru mužské či ženské genderové identity rozhodujícím způsobem přebíjí proces kulturního učení (Orel, 2016).

Základní představu o genderových rolích získávají děti ve své primární rodině. Postupně se však zapojují také vrstevníci a lidé ze širší společnosti a sociální skupina se tak rozšiřuje. Gender se promítá i do přirozené a spontánní dětské činnosti – hry. Hra rozlišená podle pohlaví se objevuje již ve dvou letech, kdy děti dávají přednost spoluhráčům stejného pohlaví. Zhruba ve třetím roce což odpovídá období formování jádra osobnosti, vzrůstá význam pohlavní identity pro samotné dítě (Thorová, 2015).

Nedílnou součástí prožívání a chování člověka je samotné pohlaví a gender, má tedy vliv na pojetí sebe sama. Nejdůležitější sociální charakteristika člověka je gender, osobní identity, očekávaného chování muže a ženy (Výrost, Slaměník, 2008).

2.3 Sebedůvěra a sebeúcta

Při studiu tohoto pojmu se setkáme s řadou výkladů, které jsou prakticky analogické. Rozdílné pojetí spočívá v chápání pojmu jako procesu, nebo jako výsledku procesu. Někteří autoři uvádějí, že sebehodnocení je výsledkem sociálního srovnávání a sebeuposuzování na základě pozorování vlastní činnosti. Podobně jako u sebepojetí platí, že základy sebehodnotících kritérií jsou položeny v dětství a podílí se na nich rodiče nebo významné osoby v rámci rodičovské péče. Výsledný emoční vztah k sobě je tedy závislý na tom, jak jedince hodnotí druzí. Svůj vliv mají také skupiny, ke kterým

člověk patří a které hodnotí. Příslušností ke skupině se zvyšuje sebehodnocení jedince. Sebehodnocení se týká názorů a soudů o sobě samotném na pozadí určitého ideálu, na základě srovnávání s druhými osobami, anebo vzhledem k nějaké normě. Vztah osobnosti k sobě samotné není jenom konstatující a citově angažovaný, ale že také může ústít v závěry a rozhodnutí, které přímo vybízejí ke změně sebe sama, k práci na sobě. Dále rozlišuje sebehodnocení zdravé, zvýšené nebo snížené. Jednotlivé typy se mohou během života člověka měnit (Janošová, 2008).

Projevy jednotlivých typů sebehodnocení se odvíjejí od celkové struktury osobnosti, od situací, kterým je jedinec vystaven, a od jeho vzájemných vztahů s okolím. O sníženém sebehodnocení se mluví jako o pocitu snížené vlastní hodnoty. Běžně se označuje jako pocit (komplex) méněcennosti. Příčiny tohoto komplexu mohou vycházet z mnoha oblastí. Jako nejčastější se udává výchova v rodině. „*Především děti je třeba akceptovat a dávat jim tuto akceptaci i zřetelně najevo.*“ (Kohoutek, R., 2008, s. 102).

Děti, které vyrůstají v prostředí kritiky a nesouhlasu, zpravidla přejímají vzorce negativního hodnocení sebe sama. Těmto dětem chybí pozitivní vztah ke své osobě a emoční jistota. K projevům sníženého sebehodnocení patří snížené dovednosti v oblasti sociální komunikace a narušenou schopnost přizpůsobivosti jedince. Tito lidé podávají slabší výkony, protože zbytečně podceňují své schopnosti, možnosti a znalosti a naopak schopnosti druhých přeceňují. Strach ze selhání často ovlivňuje celou osobnost. Promítá se do citového života, rozumové a pracovní výkonnosti, motoriky. Poznamenán bývá i vývoj povahových vlastností (Blatný, 2010).

Za další aspekt sebepojetí považuje Vágnerová (2012) sebedůvěru a sebeúctu. Sebehodnocení zahrnuje sebepoznání a zároveň dává obrazu vlastního „já“ určitou hodnotu. Míra sebedůvěry určuje nejenom motivaci, úroveň cílů, ale je také spojena s pocitem kontroly, možností ovládat svůj život.

3 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ SEBEPOJETÍ

Socializace je proces osvojování si způsobů chování a společenských norem a následné přizpůsobení se společenskému životu. Proces socializace probíhá od narození a sebepojetí se utváří a rozvíjí v rámci socializace, takže již od narození. Jedná se o sociální interakci nejdříve v primární sociální skupině – rodině, dále ve vrstevnické skupině – škole. Tímto procesem člověk získává specifické zkušenosti a utváří se jedinečné sebepojetí každého z nás (Sedláčková, 2009). Hlavními faktory, který tento proces ovlivňuje, jsou rodina a výchova, škola a učení a neposledně vlastní obraz těla.

3.1 Rodina a výchova

Rodina je z hlediska socializace ze tří primárních společenských skupin (spolu se skupinou předškolní, školní a pracovní a pak skupinou vrstevníků) skupinou nejdůležitější. Je totiž nejvýznamnější součástí společenské mikrostruktury, která provází člověka nebo se ho aspoň nějak dotýká ve všech fázích jeho života. Pro zdárný vývoj dětské osobnosti má nezastupitelný význam. V případě, že dojde k dysfunkci rodiny, může být narušen i vývoj dítěte, jak duševní tak tělesný. Na základě informací, které dítě získává prostřednictvím rodiny, si vytváří představu o sobě samém (Stašová, 2015).

Sebepojetí, které si dítě skrze rodinu vytváří, je ovlivňováno skutečností pozitivního nebo negativního hodnocení, kterého se mu v rodině dostává. Pokud dítě vyrůstá v citové deprivaci, jeho sebepojetí je značně narušeno a to především díky okolí a primární rodině, která mu neposkytuje pozitivní hodnocení. Proto i jeho sebedůvěra, sebeúcta a sebehodnocení jsou velmi nízké (Vágnerová, 2012). Stašová se Serboskovou (2012, str. 65-82) popisují faktory ovlivňující sebepojetí v rodině v rámci socializace takto:

„Socializace je složitý proces zahrnující řadu faktorů. Jde o komplikovanou rovnici utvářenou z biologických a sociálních proměnných. Vnější působení sociokulturního prostředí je zapracováváno psychickými procesy do vyrůstajících charakteristik osobnosti. Mezi základní procesy, kterými se tak děje, patří zvnitřňování

na základě identifikace, kdy dítě nachází ve svém okolí vzory, ke kterým se upíná a jejichž postoje přijímá za své. Mezi další procesy socializace patří učení zpevňováním, vše se odehrává prostřednictvím reakcí okolí na projevy dítěte. Třetím procesem je kognitivně sociální učení, které je založeno na poznávání. Jde o učení pozorováním a nápodobou. Všechny tyto procesy se odehrávají v rodinném prostředí, charakteristickým silnou emotivitou intimitou.

3.2 Učení a škola

Učení jsou veškeré behaviorální a mentální změny, které jsou důsledkem životních zkušeností. Učení jsou změny vznikající na základě interakce s okolím. Děti si s rozvojem poznávacích schopností uvědomují vlastní existenci. Z reakcí v rodině a v sociální skupině si vytváří vlastní obraz sebe. Důležitá je tedy odezva okolí, rodičů na osobu dítěte a na podmínkách v kterých vyrůstá. Pokud rodiče své dítě hodnotí stále negativně, nedostává se mu pozitivní odezvy, má větší sklon k negativnímu sebepojetí a může se cítit méněcenně. Naopak pokud je dítěti poskytována přiměřená pozitivní odezva a vhodná kritika na jeho negativní chování, lze předpokládat, že z něj vyroste vyrovnaný sebevědomí člověk (Smetanová, 2014).

Bohužel výš uvedené neplatí vždy kárání a poskytování negativního obrazu nezaručí to, že dítě bude hodné. Ani dítě vyrůstající v láskyplných podmínkách se nemusí nutně stát dobrým dítětem (Poledňová, 2009).

Do sebepojetí dále výrazně zasahuje škola a vrstevnická skupina Wedlichová (2008) uvádí, že „*V některých případech potvrzuje sebeobraz, který dítě získalo již doma, a tím u něj upevňuje tuto představu poskytovanou okolím*”.

Problémem nastává v případě jiné odezvy doma a jiné ve škole. Dítě je zmatené, není si jisté samo sebou a neví jaké doopravdy je. Obraz sebe sama prochází krizí, přijímá soudy o sobě, které slyší nejčastěji a přijímá je za součást sebe (Vágnerová, 2012).

3.3 Vlastní obraz těla

Sebepojetí vlastní osoby není tvořeno pouze psychickými a osobnostními charakteristikami, jak by se na první pohled mohlo zdát. Zahrnuje v sobě pohled a hodnocení tělesného Já, tedy představy o vlastním těle, jeho vzhledu, výkonnosti a zdraví. Pozitivní hodnocení své osoby a její tělesné stránky se pozitivně promítá i do celkového sebepojetí jedince. Uvědomění si vlastního těla, oddělení jej od okolního prostoru je první krok na cestě k utváření vlastního já. Proces vzniku tzv. tělového já začíná již v prvních týdnech života jedince při prožívání pocitů z vnitra i povrchu těla. Postupně si začíná uvědomovat sebe sama, svoje hranice, oddělenost od matky, kterou do půl roku dítě vnímá jako svoji součást (Vágnerová, 2012).

Pohyb při hře dítěti umožňuje rozvoj pozitivních pocitů k sobě samému i k ostatním dětem, upevňování vlastní identity, zisk sebevědomí, sebedůvěry, projevení emocí a volního řízení svého chování. Aktivní pohyb a pohybová činnost obecně napomáhají k posílení zdravého sebepojetí jedince, anebo naopak mohou snižovat sebepojetí a sebedůvěru jedince. Velmi při tom záleží na klimatu a podmínkách, ve kterých se tyto aktivity odehrávají. Důležitá je podpora a opakování činnosti při neúspěších a schopnost vyvarovat se nadměrné devalvující kritice, schopnost přenést se přes nezdary a neúspěch při aktivitě. Díky tomu se jedinec učí ovládat své chování a v rámci her a pohybu (Schlesinger, 2016).

Konečná (2010, str. 28) popisuje vnímání obrazu vlastního těla takto: „*Pocity z našeho těla a fyzické změny, kterými naše tělo prochází, nejsou jediné, co jsme schopni vnímat. Vzhledem ke schopnosti objektivace je člověk schopen podívat se na sebe jakoby pohledem druhé osoby a posoudit také estetickou stránku svého vzezření. Obraz vlastního těla je jeden z aspektů sebepojetí a současně tedy i sebehodnocení, proto náš úsudek, spolu s reakcemi našeho okolí, ovlivňuje vznik a míru sebevědomí či naopak komplexů a pocitů méněcennosti v závislosti na míře spokojenosti resp. nespokojenosti s vlastním tělem*”.

Děti s větší tělesnou hmotností nebo s jinou nedokonalostí vlastního těla jsou častěji stigmatizované a mezi dětmi nejsou populární a to vše se promítá do negativního pohledu na sebe. Jejich sebepojetí a sebehodnocení je narušené a může mít negativní dopad na následný život (Carr-Gregg, 2012).

4 ÚSKALÍ ADOLESCENCE

Adolescence je odvozen z latinského slovesa „adolescere“, což znamená dorůstat, dospívat či mohutnět. Časové vymezení tohoto období spadá do druhého desetiletí života, nejčastěji se uvádí, že toto období trvá přibližně od 15 do 20 let s určitou individuální variabilitou, zejména v oblasti psychické a sociální. Dále toto období můžeme rozdělit na 3 fáze:

- časná adolescence - 10, 11 – 13 let
- střední adolescence - 14 – 16 let
- pozdní adolescence – 17 až 20 let.

Každá z těchto etap má své charakteristiky a úskalí, které potvrzují, jak markantní změny se během tohoto období odehrávají (Vágnerová, 2012).

Období adolescence je obdobím závažných změn celé osobnosti. Z hlediska ontogeneze je jejím základním atributem dokončení pohlavního dozrávání, fyzický a duševní rozvoj a sociální učení v nejširším slova smyslu. Během tohoto období dochází také k internalizaci sociálních norem a morálky, což souvisí s rozvojem kognitivních funkcí. V období dospívání je člověk ve fázi, kdy se postupně separuje od rodičů, pohybuje se mezi tím, co je důležité pro něj samotného a co po něm vyžadují rodiče nebo škola. Tyto dvě oblasti se mohou vzájemně doplňovat, nebo může docházet k větším či menším konfliktům. Adolescence by se tedy mohla chápat jako přechodné období, které má za úkol poskytnout jedinci čas a možnost, aby dosáhl předpokladů stát se dospělým ve všech oblastech, v nichž to současná společnost vyžaduje (Jedlička, 2017).

Charakteristické pro toto období je:

- fyzické vyžrání,
- osamostatňování se,
- pocity nejistoty, obavy z budoucnosti,
- proces hledání vlastního místa ve světě, urovnávání si vlastních hodnot, postojů a cílů prohlubování socializace,
- podceňování a přeceňování sebe sama - výkyvy ve výkonu a v kázni ve škole nebo v práci, prokazování odvahy, fyzické kondice,

- péče o zevnějšek - fyzická krása je důležitou součástí sebepojetí, je úzce spjata se psychosociální sexuální potřebou,
- sexuální aktivita a partnerský život (Říčan, 2006).

Ve všech těchto oblastech se může objevit problém. Mladý člověk je **na konci období adolescence** v optimálním případě již samostatně myslícím a zodpovědně jednajícím jedincem. Aby byl mladý člověk v dnešním složitém světě hodnot spokojen, musí mít pocit, že v tomto světě nezaniká, že se neztrácí sobě ani lidem. Nemůže šťastně žít bez jistoty, že jeho existence má svůj smysl, svou důležitost. Je to tedy především hodnocení sebe, vlastního já, které tvoří centrum osobnosti a dalekosáhle ovlivňuje spokojenost a celý život. Mladý člověk citlivě zaznamenává kladné a záporné reakce okolí a především rodiny na hodnoty své osoby, a to nejen reakce na své rozumové projevy, reakce na své společenské postavení, na svou roli mezi ostatními lidmi, ale také reakci okolí na svůj tělesný vývoj a vzhled a na hodnoty, které svému okolí prezentuje (i v pořadí jejich závažnosti pro něho samotného). Mladý člověk není většinou ještě natolik samostatný, aby své sebehodnocení stavěl na sebepoznání a zvážení vlastních hodnot nezávisle na sugesci okolí. (Tak často se stává, že místo zdravého postoje vůči svému vzhledu zaujímá postoj sebepřeceňující nebo sebebodceňující (Tyrlík, 2010).

4.1 Rozdíl ve vnímání adolescence u dívek a chlapců

Duševní rovnováha a spokojenost chlapce či děvčete mezi 15. a 18. rokem je víc než jindy závislá na tom, jak sami sebe hodnotí. Jestliže např. u mladého člověka převládne pocit nespokojenosti se sebou samým, protože se začne považovat za nevzhledného nebo fyzicky slabého, může to jeho duševní rovnováhu značně narušit.

Chlapci, kteří pomaleji tělesně vyspívají, bývají také duševně méně vyrovnaní, cítí se méněcenní. Kompenzují tento pocit často výstředním chováním. Také dívky oceňují vyspělý vzhled svých kamarádek, nadprůměrně tělesně dospělé dívky bývají často oblíbenější než dívky pomalu vyspívající. Pocit malé vlastní hodnoty bývá u mládeže příčinou trvale špatné nálady a může vyvolat i potíže jako jsou deprese, tréma, chronický pocit vnitřního napětí a rozčilení, úzkosti, bolesti hlavy. Později vedou

tyto potíže k problémům při hledání životního partnera. Pro mladého člověka je důležité akceptovat, přiměřeně přijmout svůj vzhled (Kohoutek, 2008).

Přestože jak kvalita, tak načasování pubertálních změn a jejich reflexe adolescenty má svoje kulturní rozdíly a specifika, některá zjištění mají v našich společenských podmínkách obecnější platnost. Ukazuje se např., že vědomí vlastních pubertálních změn má větší vliv na sebehodnocení u dívek než u chlapců. Dívky také vnímají pubertu a dospívání ve větší míře než chlapci jako restriktivní zásah do svého života (omezení v souvislosti s menstruací, podíl na „ženských pracích“ doma, zvýšená kontrola ze strany rodičů atd.). Chlapci vnímají pubertální změny u sebe samých většinou pozitivně (růst svalové hmoty, síly, výkonu apod.) a také změna statusu jim přináší často více výhod než omezení (Vágnerová, 2012).

5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Cílem práce je zjistit sebepojetí u adolescentů se zaměřením zvláště na chlapce a děvčata.

5.1 Formulace úkolů práce (dílčích cílů)

1. Teoretická analýza odborné literatury shrnující problematiku sebepojetí u adolescentů.
2. Zjistit jak adolescenti vnímají sami sebe, jejich postoje a názory.
3. Data zjištěná pomocí explorativních metod přehledně zpracovat a porovnat rozdíly v sebepojetí chlapců a dívek.
4. Výsledky diskutovat a vyhodnotit.

5.2 Respondenti

Respondenty tvořili studenti Střední ekonomická škola v Liberci. Studenty jsme oslovili po vyučování mimo budovu školy. Přišlo nám vhodnější vyplnit dotazník mimo dohled učitelů v jejich přirozenějším prostředí. Oslovili jsme 100 studentů ve věku 15 až 18 let. Z toho počtu 2 studenti odmítli dotazník vyplnit a 1 student vyplnil dotazník špatně. Výsledky jsme vyhodnocovali tedy z počtu 97 vyplněných dotazníků. Vše probíhalo anonymně, po studentech jsme chtěli pouze zaškrtnout věk a pohlaví. Výzkumné šetření probíhalo v období od 4. 3. 2019 do 15. 3. 2019.

5.3 Metodika výzkumu

K získání dat byl použit psychodiagnostický nástroj, kterým se stal český standardizovaný Dotazník sebepojetí dětí a adolescentů Piers-Harris 2 (PHSCS-2), který byl administrován formou tužka-papír (Příloha A). Dotazník sebepojetí dětí a adolescentů Piers-Harris 2. Původní americká verze tohoto dotazníku sebepojetí nesla název „Piers-Harris selfconcept scale for children“ a byla vydána na počátku 60. let. Dnes používaná, tedy v pořadí druhá revize dotazníku, která nese podtitul „Jak vnímám

sám sebe/ sebe sama“ a zkratkou je označována PHCSCS-2. Skládá se z 60 položek obsahující jednotlivé výroky sebehodnotícího charakteru. Respondent se po přečtení výroku rozhoduje mezi možnostmi odpovědi ANO/NE podle toho, zda se s tvrzením ztotožňuje či nikoliv. Doba administrace se pohybuje mezi 10 až 20 minutami a formu lze zvolit tužka-papír. Rovněž lze dotazníky administrovat skupinově nebo individuálně. My jsme využili individuální formu vyplnění dotazníku. Dotazník obsahuje celkem šest škál sebepojetí, celkový počet položek dotazníku je šedesát, což tvoří celkový skóre dotazníku (TOT). Některé položky jsou zahrnuté do více škál, což poukazuje na to, že některé položky se nacházejí ve výpočtech dvou nebo více škál.

Mezi škály řadíme:

Prizpůsobivost (BEH) – 14 položek.

Intelektové a školní postavení (INT) – 16 položek.

Fyzický zjev (PHY) – 11 položek.

Nepodléhání úzkosti (FRE) – 14 položek.

Popularita (POP) – 12 položek.

Šťěstí a spokojenost (HAP) – 10 položek (Piers, Herzberg, 2015).

5.4 Analýza výzkumných dat

Vyplněný dotazník (Příloha A) jsme vyhodnocovaly pomocí vyhodnocovacího listu (Příloha B), který je součástí standardizovaného dotazníku Piers-Harris 2 a dále zakreslením do testového profilu Piers-Harris 2 (Příloha C). Vyhodnocování všech 97 dotazníků probíhalo ručně. Data získaná z testového profilu byla zpracována a vyhodnocena pomocí tabulek a grafů v programu Microsoft® Office 2007 Excel a Microsoft® Office 2007 Word.

Tabulka 1: Celkový skór-TOT dívky

Číslo dotazníku	Celkový skór-TOT dívky	Číslo dotazníku	Celkový skór-TOT dívky
1	45	55	44
4	60	56	25
5	60	58	57
7	60	59	56
8	60	60	60
9	60	61	25
10	60	63	60
11	52	65	54
12	60	66	60
13	60	67	60
15	39	71	57
19	30	73	60
20	60	74	60
21	60	75	43
22	52	77	34
24	53	78	60
25	51	79	55
27	59	83	60
28	60	84	60
32	60	86	46
33	55	87	35
36	60	89	36
37	60	91	43
39	60	92	26
40	51	94	56
43	59	95	57
48	50	96	60
54	60	97	23
		Celkem	2908
		\bar{x}	51,9

Tabulka č. 1 ukazuje průměrný celkový TOT u dívek, který činí 51,9T

Tabulka 2: Škála BEH přizpůsobivost dívky

Číslo dotazníku	Škála BEH přizpůsobivost	Číslo dotazníku	Škála BEH přizpůsobivost
1	56	55	46
4	52	56	26
5	56	58	42
7	49	59	36
8	56	60	56
9	60	61	36
10	60	63	49
11	49	65	52
12	42	66	46
13	59	67	59
15	36	71	32
19	49	73	52
20	59	74	59
21	56	75	39
22	56	77	42
24	46	78	56
25	46	79	49
27	49	83	52
28	52	84	60
32	59	86	39
33	42	87	42
36	59	89	32
37	56	91	46
39	52	92	21
40	46	94	42
43	49	95	36
48	36	96	56
54	59	97	32
		Celkem	2681
		\bar{x}	47,87

Vyhodnocení výsledků v oblasti přizpůsobivosti (BEH) u dívek je zobrazeno v tabulce č. 2. Jedná se o subškálu, která obsahuje 14 položek, věnujících se problematickým situacím. Výsledný průměr u dívek je **47,9 T**.

Tabulka 3: Subškála INT intelekt a školní postavení dívky

Číslo dotazníku	Subškála INT intelekt a školní postavení	Číslo dotazníku	Subškála INT intelekt a školní postavení
1	51	55	45
4	51	56	27
5	48	58	57
7	51	59	51
8	51	60	54
9	54	61	34
10	60	63	45
11	42	65	45
12	51	66	57
13	68	67	60
15	30	71	36
19	27	73	45
20	60	74	51
21	60	75	42
22	36	77	39
24	42	78	48
25	36	79	60
27	39	83	45
28	42	84	60
32	57	86	42
33	54	87	39
36	60	89	34
37	60	91	42
39	57	92	27
40	42	94	57
43	54	95	54
48	34	96	54
54	57	97	34
		Celkem	2658
		\bar{x}	47,46

Tabulka č. 3 a Subškála INT, která obsahuje 16 položek, ve kterých je vidět vnímání dítěte nebo adolescenta ve vztahu ke školním anebo intelektuálním úkolům. Výsledek odpovědí INT u respondentek/dívek byl v průměru **47,5 T**.

Tabulka 4: Subškála PHY fyzický zjev dívky

Číslo dotazníku	Subškála PHY fyzický zjev	Číslo dotazníku	Subškála PHY fyzický zjev
1	47	55	51
4	54	56	40
5	47	58	54
7	57	59	54
8	57	60	57
9	54	61	30
10	57	63	51
11	44	65	44
12	60	66	57
13	60	67	60
15	40	71	47
19	27	73	54
20	47	74	57
21	60	75	51
22	47	77	30
24	40	78	47
25	44	79	57
27	47	83	60
28	51	84	54
32	44	86	51
33	60	87	30
36	47	89	44
37	60	91	47
39	60	92	44
40	44	94	57
43	47	95	54
48	47	96	57
54	44	97	30
		Celkem	2742
		\bar{x}	48,96

Tabulka č. 4 ukazuje další subškálu, kde je sebehodnocení fyzického zjevu a vlastností (PHY), tedy jak adolescenti vnímají svůj vzhled, vyjadřovací schopnosti anebo dovednosti. PHY u dívek vychází v průměru odpovědí **49 T**.

Tabulka 5: Subškála FRE nepodléhání úzkosti dívky

Číslo dotazníku	Subškála FRE nepodléhání úzkosti	Číslo dotazníku	Subškála FRE nepodléhání úzkosti
1	28	55	28
4	60	56	31
5	53	58	36
7	42	59	39
8	56	60	53
9	52	61	25
10	53	63	56
11	45	65	42
12	48	66	51
13	59	67	59
15	51	71	31
19	28	73	45
20	53	74	56
21	48	75	39
22	39	77	33
24	51	78	51
25	39	79	53
27	53	83	56
28	60	84	60
32	51	86	42
33	56	87	33
36	51	89	31
37	51	91	28
39	59	92	33
40	48	94	33
43	56	95	39
48	53	96	53
54	51	97	25
		Celkem	2555
		\bar{x}	45,62

V tabulce č. 5 je výsledek vyhodnocení skóru FRE u skupiny dívek, který deklaruje průměr odpovědí výsledku **45,6 T.**

Tabulka 6: Subškála POP popularita dívky

Číslo dotazníku	Subškála POP popularita	Číslo dotazníku	Subškála POP popularita
1	31	55	49
4	60	56	20
5	63	58	52
7	52	59	56
8	63	60	60
9	56	61	24
10	56	63	56
11	49	65	45
12	56	66	52
13	60	67	60
15	38	71	31
19	28	73	56
20	60	74	60
21	56	75	35
22	52	77	28
24	45	78	60
25	56	79	56
27	52	83	60
28	38	84	60
32	38	86	35
33	52	87	28
36	60	89	31
37	56	91	49
39	52	92	20
40	42	94	52
43	49	95	56
48	60	96	60
54	38	97	24
		Celkem	2615
		\bar{x}	46,69

V tabulce č. 6 se odráží subškála POP, skládající se ze 12 položek. Ty zachycují schopnost navazovat vztahy anebo zahrnutí do společných aktivit mezi vrstevníky. Průměrná hodnota odpovědí ve skupině dívek je **46,7 T**.

Tabulka 7: Subškála HAP štěstí a spokojenost dívky

Číslo dotazníku	Subškála HAP štěstí a spokojenost	Číslo dotazníku	Subškála HAP štěstí a spokojenost
1	30	55	22
4	59	56	30
5	47	58	43
7	59	59	47
8	59	60	55
9	55	61	20
10	59	63	47
11	43	65	43
12	59	66	59
13	59	67	55
15	26	71	43
19	30	73	51
20	51	74	55
21	59	75	34
22	38	77	30
24	47	78	47
25	47	79	51
27	55	83	55
28	55	84	55
32	47	86	38
33	51	87	34
36	51	89	47
37	55	91	22
39	55	92	34
40	43	94	38
43	34	95	47
48	30	96	55
54	47	97	22
		Celkem	2502
		\bar{x}	44,67

Tabulka č. 7 Subjektivní vnímání štěstí a spokojenosti se odráží v subškále HAP, která je složená z 10 položek a poukazuje na pocity spokojenosti se životem. Průměrná hodnota odpovědí ve skupině dívek v subškále HAP je **44,7 T**.

Tabulka 8: Celkový skór TOT chlapci

Číslo dotazníku	Celkový skór TOT chlapci	Číslo dotazníku	Celkový skór TOT chlapci
2	46	50	56
3	51	51	55
6	57	52	33
14	60	53	54
16	56	57	60
17	60	62	60
18	60	64	60
23	60	68	56
26	60	69	41
29	48	70	39
30	52	72	55
31	48	76	59
34	48	80	41
35	60	81	60
38	56	82	60
41	49	85	35
42	60	88	59
44	54	90	39
45	60	93	60
46	60	Celkem	2345
47	50	\bar{x}	57,19
49	60		

Tabulka č. 8 ukazuje průměrný TOT skór u chlapců v našich dotaznících, který vyšel **57,2 T**.

Tabulka 9: Subškála BEH přizpůsobivost chlapci

Číslo dotazníku	Subškála BEH přizpůsobivost	Číslo dotazníku	Subškála BEH přizpůsobivost
2	56	50	52
3	56	51	59
6	36	52	26
14	52	53	46
16	46	57	52
17	46	62	59
18	42	64	56
23	52	68	49
26	56	69	36
29	52	70	32
30	46	72	36
31	49	76	39
34	49	80	32
35	60	81	56
38	56	82	52
41	42	85	32
42	49	88	36
44	52	90	32
45	56	93	52
46	52	Celkem	1937
47	42	\bar{x}	47,24
49	56		

Tabulka č. 9 ukazuje výsledky odpovědí v subškále BEH, která se týká problematického chování, zda ho jedinec popírá anebo připouští. Průměr odpovědí u chlapců byl **47,2 T**.

Tabulka 10: Subškála INT intelekt a školní postavení chlapci

Číslo dotazníku	Subškála INT intelekt a školní postavení	Číslo dotazníku	Subškála INT intelekt a školní postavení
2	57	50	42
3	57	51	54
6	51	52	24
14	60	53	36
16	36	57	60
17	57	62	60
18	51	64	48
23	57	68	51
26	39	69	34
29	60	70	30
30	42	72	51
31	57	76	51
34	36	80	51
35	60	81	57
38	36	82	51
41	36	85	36
42	54	88	51
44	42	90	30
45	39	93	63
46	45	Celkem	2422
47	42	\bar{x}	59,07
49	60		

Výsledky odpovědí v subškále INT, zobrazené v tabulce č. 10 deklarují, jak adolescent nebo dítě vnímá své intelektuální schopnosti, spokojenost se školou i ambice. Průměr odpovědí našich respondentů/ chlapců byl **59,1 T**.

Tabulka 11: Subškála PHY fyzický zjev chlapci

Číslo dotazníku	Subškála PHY fyzický zjev	Číslo dotazníku	Subškála PHY fyzický zjev
2	51	50	51
3	37	51	24
6	57	52	44
14	54	53	54
16	54	57	60
17	55	62	60
18	60	64	54
23	60	68	51
26	54	69	44
29	51	70	47
30	44	72	54
31	37	76	40
34	47	80	44
35	60	81	60
38	47	82	60
41	44	85	37
42	51	88	44
44	44	90	47
45	54	93	60
46	54	Celkem	2058
47	44	\bar{x}	50,19
49	54		

Subškála PHY se týká subjektivního hodnocení vzhledu a vlastností jedince. V tabulce č. 11 jsou deklarovány odpovědi chlapců, kdy průměr odpovědí je **50,2**.

Tabulka 12: Subškála FRE nepodléhání úzkosti chlapci

Číslo dotazníku	Subškála FRE nepodléhání úzkosti	Číslo dotazníku	Subškála FRE nepodléhání úzkosti
2	25	50	42
3	33	51	53
6	53	52	39
14	53	53	48
16	51	57	60
17	56	62	60
18	59	64	51
23	60	68	48
26	56	69	48
29	39	70	30
30	42	72	48
31	31	76	56
34	45	80	31
35	56	81	56
38	42	82	56
41	36	85	45
42	56	88	56
44	45	90	36
45	56	93	60
46	60	Celkem	1975
47	56	\bar{x}	48,17
49	42		

Tabulka č. 12 ukazuje výsledky subškály FRE. Průměr výsledných odpovědí ve skupině chlapců vyšel **48,2**.

Tabulka 13: Subškála POP popularita chlapci

Číslo dotazníku	Subškála POP popularita	Číslo dotazníku	Subškála POP popularita
2	31	50	52
3	49	51	38
6	45	52	45
14	52	53	45
16	45	57	52
17	60	62	60
18	56	64	56
23	56	68	45
26	52	69	45
29	45	70	38
30	52	72	38
31	45	76	60
34	42	80	35
35	56	81	60
38	56	82	56
41	56	85	31
42	52	88	60
44	45	90	38
45	56	93	52
46	38	Celkem	1989
47	42	\bar{x}	48,51
49	49		

V tabulce č. 13 vidíme výsledky vyhodnocení odpovědí v subškále POP. Zde se ukazují výsledky sebehodnocení v oblasti sociálního soužití. Průměr odpovědí ve skupině chlapců je **48,5 T**.

Tabulka 14: Subškála HAP štěstí a spokojenost chlapci

Číslo dotazníku	Subškála HAP štěstí a spokojenost	Číslo dotazníku	Subškála HAP štěstí a spokojenost
2	23	50	43
3	30	51	34
6	30	52	22
14	47	53	47
16	51	57	55
17	38	62	59
18	55	64	51
23	59	68	38
26	55	69	22
29	30	70	43
30	43	72	34
31	30	76	43
34	47	80	38
35	54	81	55
38	47	82	55
41	47	85	22
42	38	88	43
44	43	90	43
45	55	93	59
46	59	Celkem	1610
47	38	\bar{x}	39,62
49	34		

Poslední subškála HAP je zobrazena v tabulce č. 14. Chlapci zde odpovídali na otázky z oblasti zaměřené na pocit štěstí a spokojenosti se svým životem. Průměr odpovědí je **39,62**.

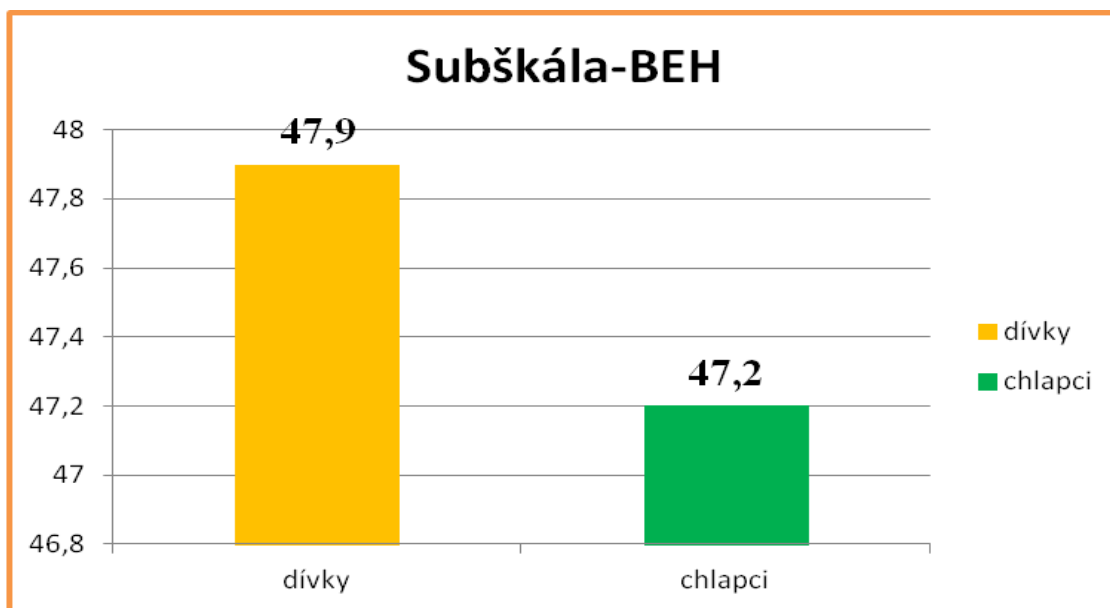
5.5 Interpretace výsledků výzkumu

Celkový skór (TOT) je v PHCSCS-2 nejspolehlivějším a nejvíce prozkoumaným ukazatelem. Celkový skór (TOT) znamená počet položek zodpovězených ve směru pozitivního sebepojetí. Celkově dosahuje hodnot hrubého skóru 0 – 60 a je ukazatelem celkového sebepojetí. Nízký skór může odrážet deficity v konkrétní oblasti sebehodnocení nebo obecnější nedostatky v sebepojetí (Piers, Herzberg, 2015). Pro interpretaci se hrubé skóry převádějí na T-skóry. Interpretační rámce pro rozsah T-skórů jsou uvedeny v tabulce 15.

Piers-Harrisův dotazník sebepojetí dětí a adolescentů má vedle škály Celkový skór (TOT) šest dalších škál tvořených různými počty dichotomických položek z celkového počtu 60, které hodnotí specifické oblasti sebepojetí. Jednotlivé škály PHCSCS-2 byly vytvořeny na základě faktorové analýzy. Některé položky jsou zahrnuté do více škál, což poukazuje na to, že některé položky se nacházejí ve výpočtech dvou nebo více škál (Piers, Herzberg, 2015). Stručné popisy jednotlivých škál a typické položky včetně hodnot shrnuje tabulka 15.

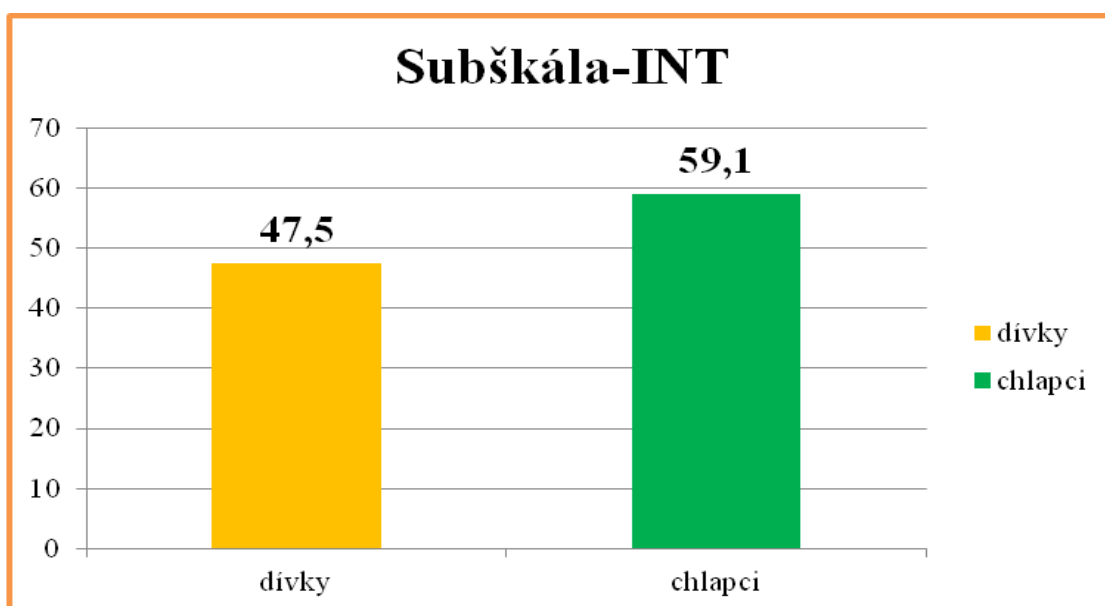
Tabulka 15: Rozsah T skóru a interpretační popis

Rozsah T-skóru	Interpretační popis
Celkový skór (TOT)	
≥70T	výrazný nadprůměr
60T-69T	nadprůměr
56T-59T	vyšší průměr
45T-55T	průměr
40T-44T	nižší průměr
30T-39T	podprůměr
≤29	výrazný podprůměr
Subškály	
≥56T	nadprůměr
45T-55T	průměr
40T-44T	nižší průměr
30T-39T	podprůměr
≤29T	výrazný podprůměr

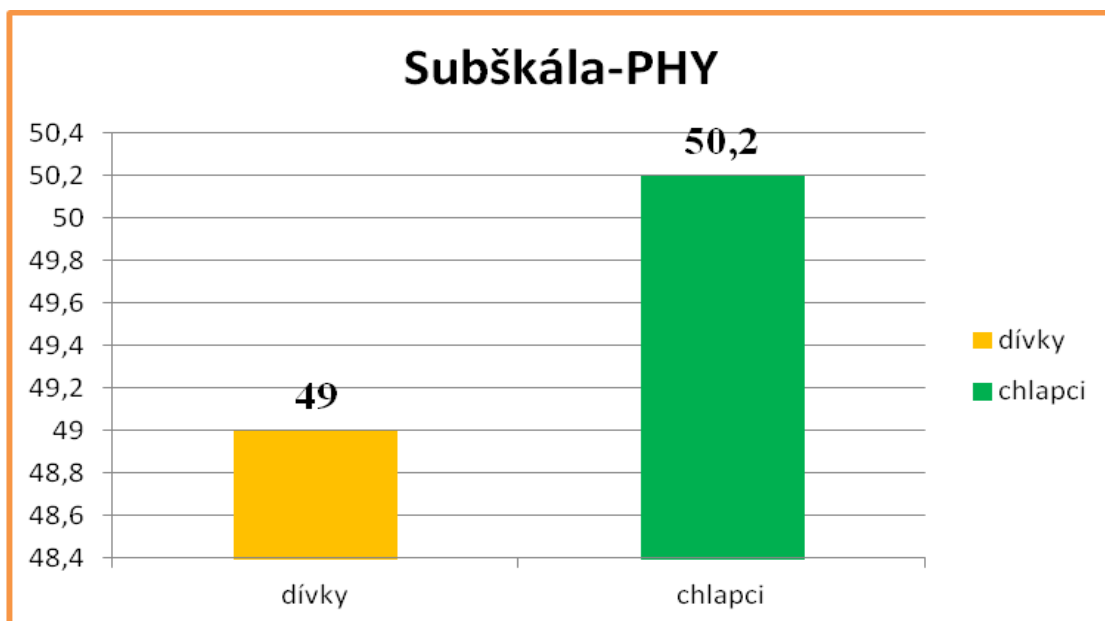
Obrázek 1: Graf subškály BEH

Graf č. 1 ukazuje výsledky odpovědí v oblasti subškály BEH v posuzovaných skupinách. Dívky dosáhly průměrného skóre 47,9T, chlapci 47,2T.

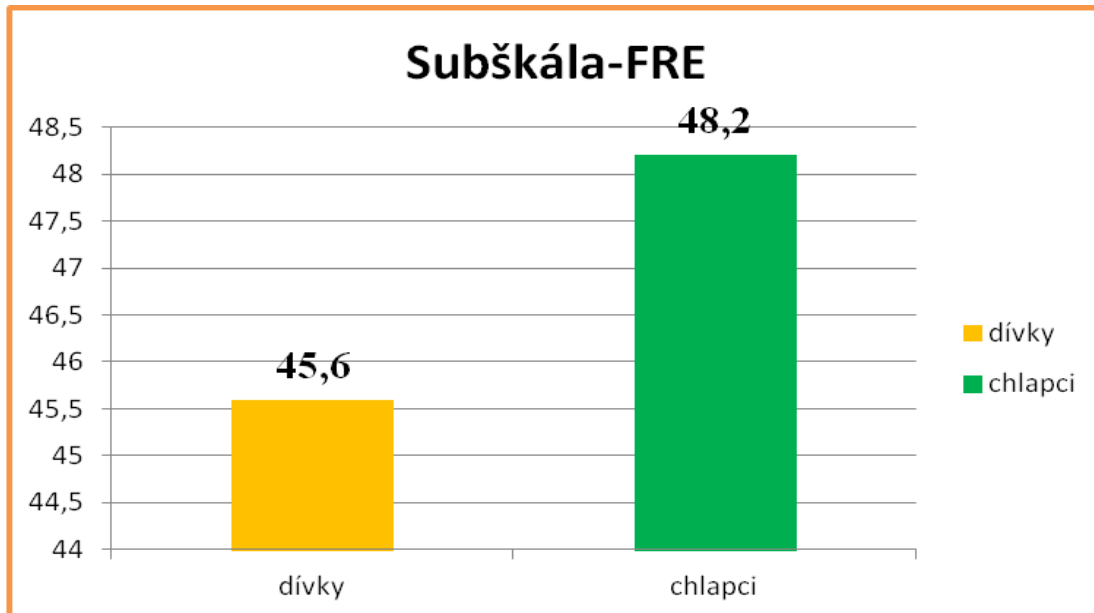
Obrázek 2: Graf subškály INT

Graf č. 2 ukazuje výsledky odpovědí v oblasti subškály INT v posuzovaných skupinách. Dívky dosáhly průměrného skóre 47,5T, chlapci 59,1T.

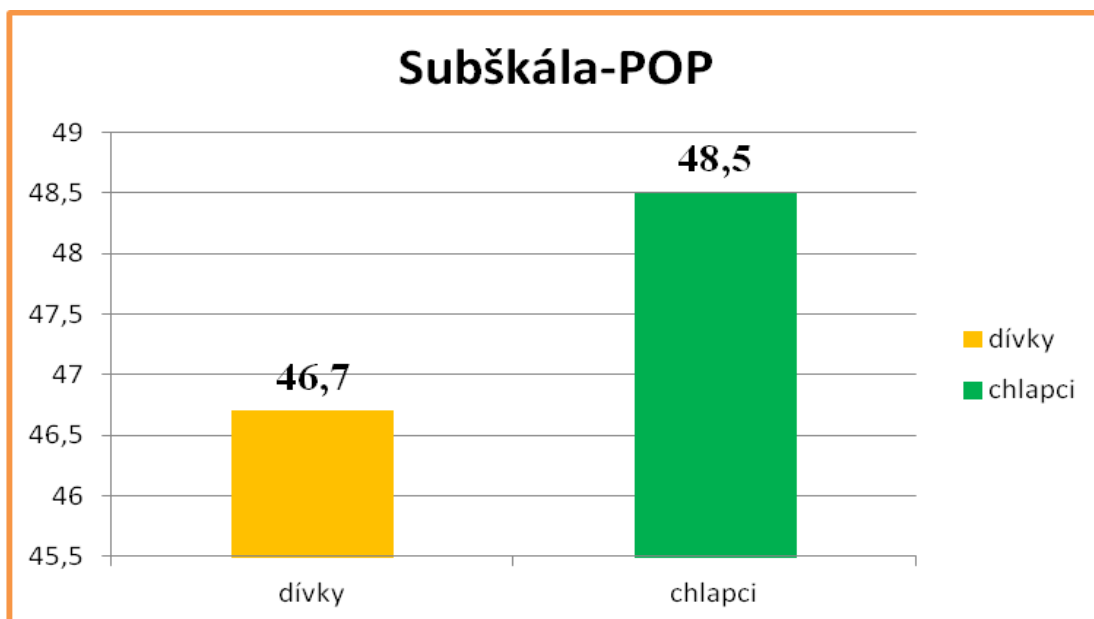
Obrázek 3: Graf subškály PHY

Graf č. 3 ukazuje výsledky odpovědí v oblasti subškály PHY v posuzovaných skupinách. Dívky dosáhly průměrného skóru 49T, chlapci 50,2T.

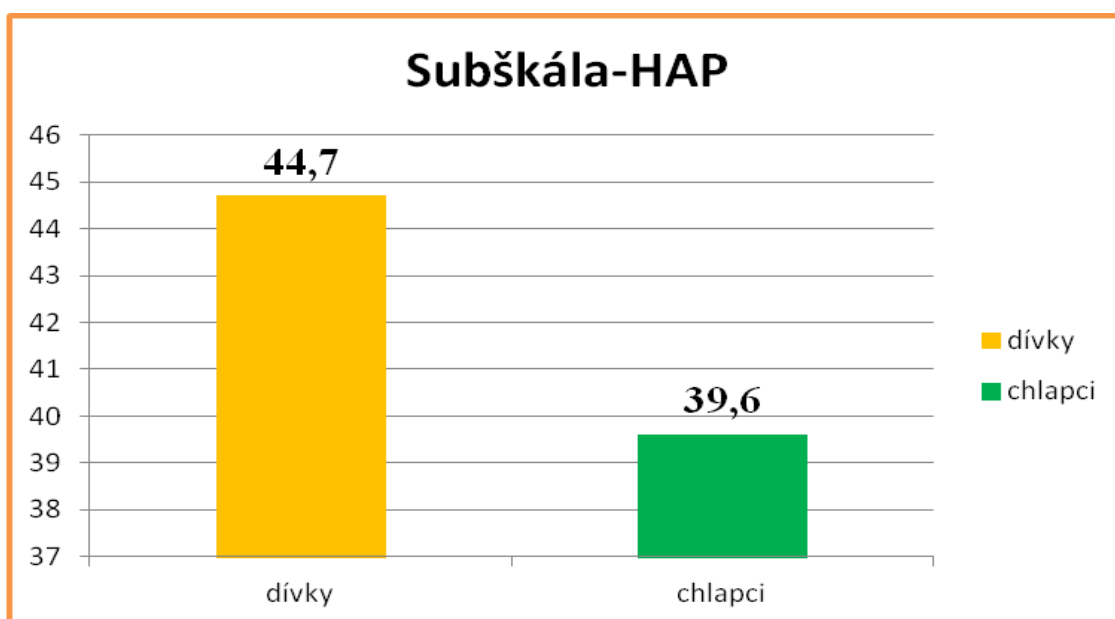
Obrázek 4: Graf subškály FRE

Graf č. 4 ukazuje výsledky odpovědí v oblasti subškály FRE v posuzovaných skupinách. Dívky dosáhly průměrného skóru 45,6T, chlapci 48,2T.

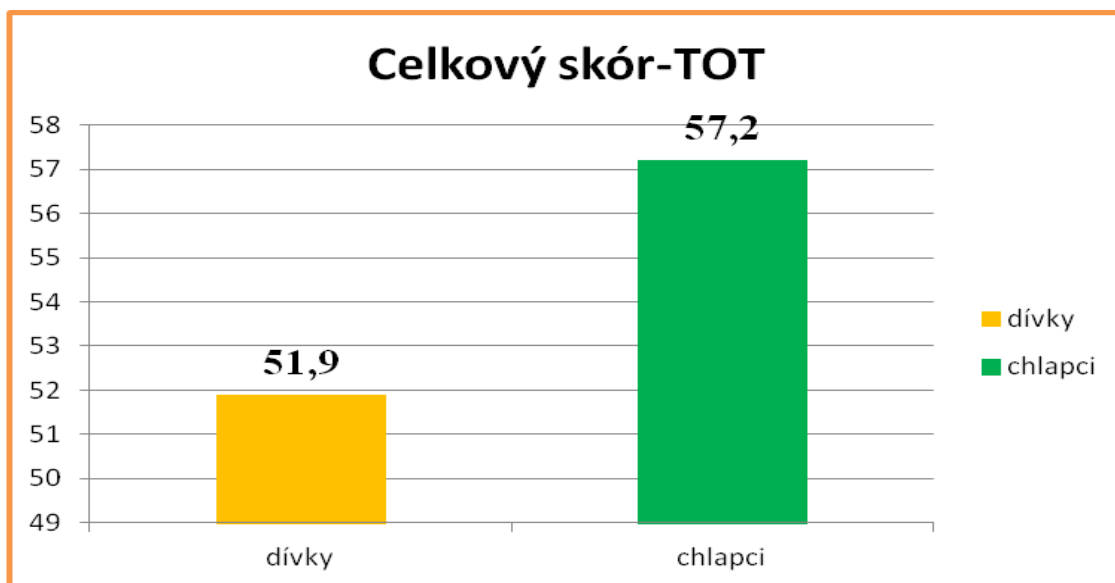
Obrázek 5: Graf subškály POP

Graf č. 5 ukazuje výsledky odpovědí v oblasti subškály POP v posuzovaných skupinách. Dívky dosáhly průměrného skóre 46,7T, chlapci 48,5T.

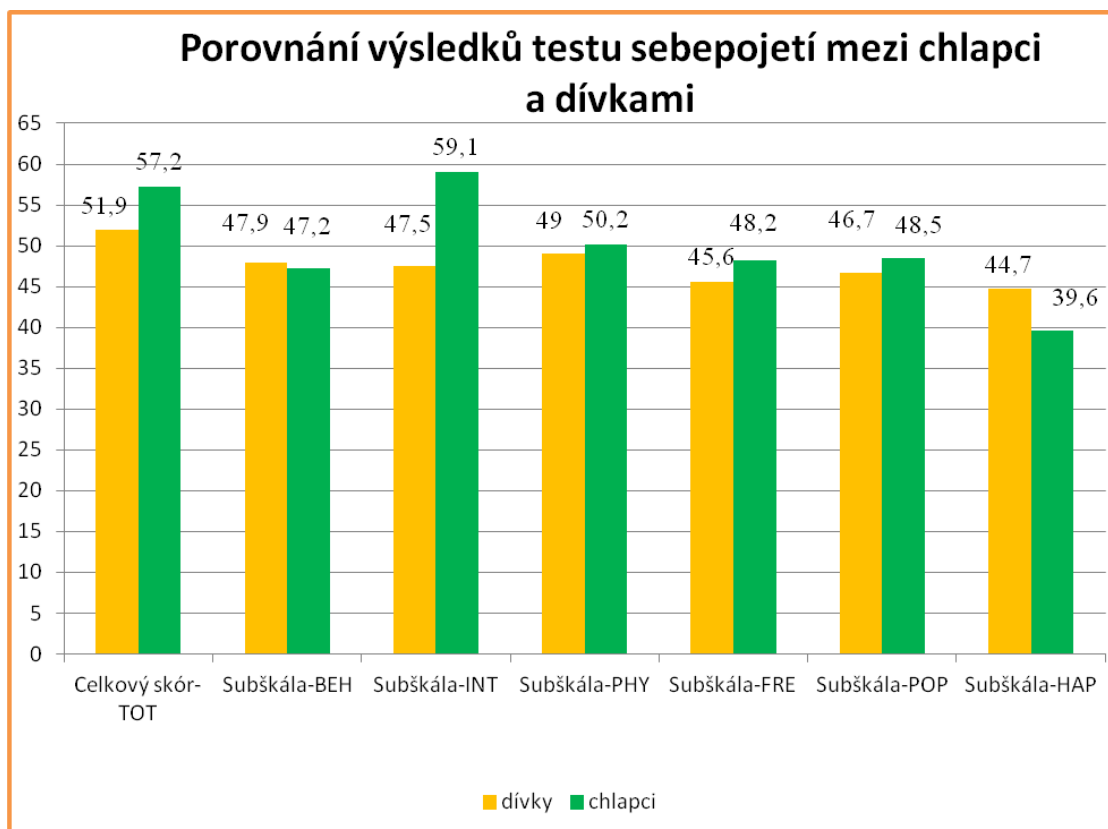
Obrázek 6: Graf subškály HAP

Graf č. 6 ukazuje výsledky odpovědí v oblasti subškály HAP v posuzovaných skupinách. Dívky dosáhly průměrného skóre 44,7T, chlapci 39,6T.

Obrázek 7: Graf celkového skóru TOT

Graf č. 7 ukazuje výsledky odpovědí celkového skóru TOT v posuzovaných skupinách. Dívky dosáhly průměrného skóru 51,9T, chlapci 57,2T.

Obrázek 8: Graf porovnání výsledků testu sebepojetí mezi chlapci a dívkami

Na grafickém znázornění vidíme obsah tabulky č. 16. Vidíme interpretaci výsledků sebepojetí z pohledu dívek a chlapců. Celkový skóre TOT je u dívek v průměru 51,9 T, u chlapců 57,2 T. Průměrný skóre BEH (přizpůsobivost) je u dívek 47,9 T, u chlapců 47,2 T. Průměrný skóre INT (intelektové a školní postavení) je u dívek 47,5 T, u chlapců 59,1T). Průměrný skóre PHY (fyzický zjev a vlastnosti) je u dívek 49 T a u chlapců 50,2 T. Průměrný skóre FRE (nepodléhání úzkosti) je u dívek 45,6 T a u chlapců 48,2 T. Průměrný skóre POP (popularita) je u dívek 46,7 T a u chlapců 48,5 T. Průměrný skóre HAP (štěstí a spokojenost) je u dívek 44,7 T a u chlapců 39,6T.

6 DISKUZE

V naší práci jsme k dosažení výsledných hodnot použily Dotazník sebepojetí dětí a adolescentů Piers-Harris 2 (PHCSCS-2), což je sebehodnotící dotazník s celkem 60 položkami a s podtitulem Jak vnímám sám/sama sebe (Pierz, Herzberg, 2015). Jeho česká standardizace je určená dětem a adolescentům ve věkovém rozmezí 9-18 let. Dotazníkové položky zahrnují výroky popisující, jak mohou lidé sami sebe vnímat. Odpovědi respondenti zaznamenávají podle toho, zda se na ně daný výrok vztahuje. Test obsahuje Celkový skór (TOT), který vyjadřuje celkovou spokojenost respondenta. Následující otázky jsou rozdělené do šesti subškál, ve kterých jsou hodnoceny specifické oblasti lidského sebepojetí. Jedná se o přizpůsobivost (BEH), Intelektové a školní postavení (INT), Fyzický zjev (PHY), Nepodléhání úzkosti (FRE), Popularitu (POP) a Štěstí a spokojenost (HAP).

Respondenty tvořili studenti Střední ekonomické školy v Liberci. Studenty jsme oslovily po vyučování mimo budovu školy. Přišlo nám vhodnější vyplnit dotazník mimo dohled učitelů v jejich přirozenějším prostředí. Oslovily jsme 100 studentů ve věku 15 až 18 let. Z toho počtu 2 studenti odmítli dotazník vyplnit a 1 student vyplnil dotazník špatně. Výsledky jsme vyhodnocovaly tedy z počtu 97 vyplněných dotazníků. Vše probíhalo anonymně, po studentech jsme chtěly pouze zaškrtnout věk a pohlaví.

V subškále BEH jsme se snažily zmapovat sebepojetí respondentů na otázky, které by mohly signalizovat problematické chování. Ve 14 položkových otázkách se měli respondenti ztotožnit s odpovědí, kterou subškála nabízí, anebo ji negovat. Některé položky spadají pod více subškál. V oblasti **přizpůsobivosti** tedy respondenti odpovídali například na položky: *Jsem dobrý člověk*, *Ve škole se chovám vzorně*, *Naše rodina má se mnou potíže*, *Často dělám, co se nemá*. Vyhodnocení subškály BEH se rozděluje podle výše dosažených skóre. V rozmezí ≤ 39 T se jedná o nízký skór, kdy děti nebo adolescenti přiznávají významné problémy v oblasti chování. Subjektivně vnímají, že často nejsou schopné dodržovat pravidla, která byla doma, nebo ve škole nastavená. Tyto výsledky se dají prozkoumat, respektive definovat pomocí rozboru jednotlivých položek v subškále. Jednotlivé odpovědi pak pomohou určit, jestli problémové chování dominuje více ve škole, nebo se soustřeďuje více na rodinné prostředí. Stejně tak lze určit agresivitu a uznání odpovědnosti dítěte. Často se nízké skóre BEH (pod 29T) vyskytují u poruch chování, poruch pozornosti a u hyperaktivity

a vyžadují další klinické řešení (Pierz, Herzberg, 2015). V našich odpovědích se takto nízký skór vyskytl u dívek (12R) i u chlapců (8R).

Nadprůměrný skór BEH se pohybuje v rozmezí $\geq 56T$ a děti a adolescenti, kteří dosáhnou nadprůměrných výsledků, se hodnotí jako velmi dobře vychované, s dobrými schopnostmi pro dodržování nastavených pravidel jak doma, tak ve škole (Pierz, Herzberg, 2015). V našich odpovědích tyto hodnoty označily dívky (19R) a chlapci (11R).

Tabulka 16: BEH skór

	Nízký BEH skór ($\leq 39T$)	Nadprůměrný BEH skór ($\geq 56T$)
Dívky	12	19
Chlapci	8	11

Výsledný skór v porovnání odpovědí dívky x chlapci vyšel **47,9T x 47,2T**. Oba výsledky deklarují, že naši respondenti jsou v průměrném skóru, který je stanoven v rozmezí **40T-55T**. Což znamená, že respondenti se hodnotí jako poměrně slušně vychovaní, i když drobné chyby v chování přiznávají. Jak jsme již uvedly, v období adolescence dochází k postupné separaci od rodiny a k přejímání nových vzorů (Pierz, Herzberg, 2015). Jak ale uvádí ve své práci Hrdinová (2019), je třeba si uvědomit, že adolescenti mají výrazné obtíže s hovory o svých emocích či prožitcích. Dívky bývají ke svým schopnostem i vlastnostem výrazně více kritické, nežli chlapci. Můžeme zde porovnat s prací Vohradské (2019, s. 73), která píše, že dívky dosahují vyššího skóre pouze v oblasti přizpůsobivosti.

Subškála INT, což byla další položka našeho šetření, se zabývá vnímáním adolescentů vzhledem k školním úkolům. Dále se ptá na otázky typu: *Jsem chytrý/á, Když mě učitel vyvolá, znervózním, Jsem důležitým členem naší třídy, Až vyrostu, budu důležitá osobnost, ale i Jsem pomalý /á při plnění školních povinností, Jsem na většinu věcí hloupý/á*. Nízký skór INT je v rozmezí $\leq 39T$, adolescenti, kteří dosáhli těchto hodnot, mají ve škole při plnění zadaných úloh často potíže. Tyto výsledky se objevily u 13 dívek a 12 chlapců z našeho průzkumu. Nadprůměrný skór INT je $\geq 56T$. Adolescenti, kteří těchto hodnot dosahují, si jsou celkem jistí jak v oblasti intelektu, tak v konkrétních oblastech školní výuky. Vnímají se jako rychlí a efektivní studenti, kteří jsou schopni spolupracovat, ve škole udržet pozornost. Také vnímají obdiv, který dostávají nejen od spolužáků ve škole, ale i doma (Pierz, Herzberg, 2015).

Nadprůměrného skóru dosáhlo opět z obou porovnávaných skupin shodně po 13 respondentech. Jak však uvádí ve své práci Hrdinová (2019, s. 40), musíme dávat pozor na vysoké sebehodnocení respondenta, což je hranice 57T. V některých případech totiž mohou odpovědi buď znamenat snahu respondenta odpovídat v sociálně žádoucím směru, anebo se může jednat o „*nedostatečně realistický pohled na sebe a své schopnosti*“. Přestože nehodnotíme jednotlivé výsledky, pro zajímavost uvedme, že ve skupině dívek se vyskytl výsledek 60T v 8 případech, jedenkrát dokonce 68T. Ve skupině chlapců se jednalo o 60T v 6 případech, jeden výsledek byl 63T.

Tabulka 17: INT skór

	Nízký INT skór ($\leq 39T$)	Nadprůměrný INT skór ($\geq 56T$)
Dívky	13	13
Chlapci	12	13

Průměrný skór INT je v rozmezí **40T-55T**. Adolescenti, kteří se díky svým odpovědím dostanou do této skupiny, vnímají ve škole dosahování dostatečných a přijatelných výsledků, i když jsou ochotní přiznat drobné obtíže. V našich souborech je poměr výsledků **47,5T u dívek a 59,1T u chlapců**. Tento náš výsledek koresponduje s Homolkovou (2018, s. 16), která uvádí, že „...*muži prezentují vyšší globální hodnocení než ženy...*“ a že zatímco muži preferují úspěchy a výkon, u žen je zaměření více na kvalitu sociálních vztahů.

Další položkou v dotazníku je subškála PHY, která obsahuje 11 položek, zabývajících se hodnocením vzhledu a vlastností, jako jsou například vůdčí schopnosti nebo schopnost vyjádřit svůj názor nebo podnětný nápad. Z některých položek uvedeme například: *Jsem chytrý/á, Jsem tělesně zdatný/á, Mám pěkný obličej, Mám hezké vlasy*. Některé položky jsou souhlasné pro ostatní subškály, zejména INT, HAP a POP. Nadprůměrný skór PHY $\geq 56T$ dosahují jedinci, kteří dokáží vyjádřit spokojenost se svým vzhledem. Vnímají svou popularitu, subjektivně se cítí jako oblíbení, inteligentní a fyzicky zdatní. Nadprůměrného skóru v našich skupinách dosáhlo 17 dívek a 8 chlapců. Nízký skór PHY je $\leq 39T$. Adolescenti a děti, kteří těchto výsledků na subškále PHY dosahují, mají velmi pravděpodobně nízkou sebeúctu v oblasti vzhledu a fyzická. Mohou trpět z pocitu neoblíbenosti mezi svými

vrstevníky (Pierz, Herzberg, 2015). Tohoto skóru dosáhlo v našem souboru 5 dívek a 3 chlapci.

Tabulka 18: PHY skór

	Nízký PHY skór ($\leq 39T$)	Nadprůměrný PHY skór ($\geq 56T$)
Dívky	5	17
Chlapci	3	8

Průměrný skór PHY se pohybuje v rozmezí 40T- 55T. Děti a adolescenti, kteří odpovídají v tomto rozsahu, dokáží vyjádřit pozitivní i negativní vnímání vlastního vzhledu i vlastností, pozitivní pohled však převažuje nad negativním. Pokud PHY klesne k 40-44T, je tím vyjádřena větší nespokojenost, než je zvykem u adolescentů (Pierz, Herzberg, 2015). Skór PHY u skupiny dívek byl v průměru 49T, u chlapců 50,2T. Zde můžeme uvést výsledky z práce Hrobařové (2019), která uvádí, že větší spokojenost s vlastním tělem je obecně předpokládána více u žen, nežli u mužů. Hrobařová (2019, s. 65) dále píše: „*V tomto kontextu se nabízí otázka, jak to, že je fyzický vzhled či přinejmenším jeho vnímání tak úzce provázáno s globálním self-esteem jedince?*“ Rozhodně má vliv současná společnost, respektive důraz, který je kladený na zevnějšek jedince. Negativní komentáře o vzhledu směřované k lidem, kteří vybočují „z normy“ se pohybují napříč generacemi. Je proto pochopitelné, že v tak citlivém období, jakým adolescence bezesporu je, bude tlak na dosažení ideálního vzhledu vnímán mnohem více a emotivněji.

Subškála FRE je využita pro kategorii nepodléhání úzkosti, je složená z 11 položek, které mohou označit úzkost nebo dysforii. V jednotlivých položkách jsou zachycené různé konkrétní emoce, např. *Často jsem smutný/á, Jsem nesmělý/á, Vadí mi, jak vypadám, Jsem nešťastný/á, Snadno se rozpláču*. Nadprůměrný skór FRE $\geq 56T$ deklaruje, že adolescenti prakticky odmítají jakoukoliv nervozitu, pocity smutku anebo obav. Jsou spokojeni se svým vzhledem, s fungováním ve společnosti. Stejně tak jako při hodnocení odpovědí subškály BEH mohou tyto odpovědi znamenat obranu, popření emočních problémů v rámci maskování skutečných obtíží. V našem souboru respondentů ve skupině dívek bylo v nadprůměrném skóru 12 odpovědí nad 56T, ve skupině chlapců dokonce 16 odpovědí nad 56T. Nízký skór FRE $\leq 39T$ oznamuje, že děti a adolescenti dokáží přiznat větší obtíže se smutkem nebo dysforií. Mohou pociťovat obavy až úzkost při konkrétních školních úkonech. Anebo nízký

FRE skóre může být spojován s nespokojeností s celkovou osobností jedince. Tato subškála může pomoci při diagnostice problémů s užíváním psychotropních látek anebo při poruchách příjmu potravy (Pierz, Herzberg, 2015). Nízký skóre FRE byl u našich respondentů ze skupiny dívek dosažen v 18 odpovědích, ve skupině chlapců v 1 odpovědi.

Tabulka 19: FRE skóre

	Nízký FRE skóre ($\leq 39T$)	Nadprůměrný FRE skóre ($\geq 56T$)
Dívky	18	12
Chlapci	1	16

Brídová (2007) píše, že ve většině případů se autoři shodují na tom, že podmínky pro příznivý vývoj dítěte jsou výrazně ovlivněny pozitivním emočním vztahem v rodině. To je podstatou optimálního rozvoje osobnosti dítěte včetně formování pozitivního sebehodnocení, nebo počátkem dobrého postavení ve třídě i společnosti. Neklademe nároky jen na rodinu, i když je nejdůležitějším z faktorů, které rozvoj osobnosti ovlivňuje.) Brídová (2007, s. 84) dále upozorňuje na „*poměrně velké zastoupení záporného emočního vztahu rodičů k dítěti*“, dále pak píše, že pokud adolescent nevnímá rodičovský vztah k němu jako negativní ale ani jako pozitivní, je pak výsledný emoční vztah hodnocený jako záporný. Průměrný FRE skóre (40T-55T) dosahují děti a adolescenti, kteří sice přiznávají občasné potíže s negativní náladou, ale častější jsou pozitivní emoční stavy. Výsledky FRE skóre našich respondentů byl u dívek průměrně **45,6 T**, u chlapců **48,2T**.

Kategorii popularity v subškále POP jsme ověřovaly pomocí 12 položek, které měly reprezentovat sebehodnocení dětí a adolescentů v sociální oblasti. Nejčastější problémy jsou v oblasti schopnosti navázání přátelství, v obecně vnímané popularitě anebo zahrnutí do aktivit ve smyslu her nebo sportovních soutěží. Položky pro subškálu POP jsou například: *Jsem nesmělý, Jsem neoblíbený, Spolužáci se ze mě dělají legraci, Cítím se vyčleněný z kolektivu, Při hře a sportu jen přihlížím*. Opět některé položky korelují s položkami ostatních subškál, zejména FRE, INT A PHY. Nízký skóre ($\leq 39T$) je typický pro adolescenty, kteří jsou nespokojeni v oblasti sociálního fungování. Nepocítují spokojenost s přátelskými vztahy, mohou mít pocit osamocení z nedostatku přátel (Pierz, Herzberg, 2015). Jak píše Orel (a kol. 2015) ve svém článku, lze pomocí těchto subškál odhalit děti a adolescenty se sníženým

sebeпоjetím, kteří důsledkem toho mohou (anebo i jsou) ohroženi šikanou, vyloučením z vrstevnické skupiny, eventuálně i neurotizací a jinými psychosomatickými dopady. U našich respondentů bylo ve skupině dívek 15 R, ve skupině chlapců 8 R s nízkým POP skórem. Nadprůměrný skór ($\geq 56T$) v subškále POP signalizuje pocit adolescentů z dobrých vrstevnických vztahů ve větším rozsahu co do kvality i kvantity. Pocity oblíbenosti bez náznaků šikany, vysmívání anebo „naschválů“ (Pierz, Herzberg, 2015). U našich respondentů se v nadprůměrném POP skóru označilo 25 dívek a 13 chlapců.

Tabulka 20: POP skór

	Nízký POP skór ($\leq 39T$)	Nadprůměrný POP skór ($\geq 56T$)
Dívky	15	25
Chlapci	8	13

Brídová (2007) ve své práci poukazuje na vliv vztahu rodičů k dětem v souvislosti s postavením ve škole/ třídě. Děti s kladným vztahem k rodičům, respektive s kladným vztahem rodičů k dětem, jsou v kolektivu vlivnější a oblíbenější a naopak. Opět se tedy potvrzuje, že vliv na sebehodnocení dítěte formuje od prvních okamžiků rodina a její emoční stabilita. Dále Brídová (2007) uvádí, že podle výsledků jejího výzkumu lze stanovit závěr, že „*emoční vztah otce má vliv na postavení žáka ve třídě. Kladný emoční vztah otce k dítěti předurčuje jeho výhodnější pozici z hlediska obliby i vlivu....*“ Brídová (2007, s. 77). Záporný vztah otce k dítěti tedy podle autorky přímo souvisí s nepopulární pozicí dítěte ve škole.

Průměrný POP skór (40T-55T) signalizuje spíše spokojenost dětí i adolescentů se svými vrstevníky, i když přiznávají mírné obtíže. Pokud se POP skór pohybuje v nižší rovině (40T-44T), přiznává tímto sice respondent více problematických situací s vrstevnickou skupinou, ale stále se nedostává do větších problémů (Pierz, Herzberg, 2015). Výsledky průměrných hodnot POP skóru našich respondentů byl u dívek 46,7T a u chlapců 48,5T.

Štěstí a spokojenost dětí a adolescentů nám ukazuje subškála HAP. Většinou jsou položky obecné a opět se prolínají do ostatních subškál (zejména FRE a PHY), například *Mám docela pěkný obličej, Jsem veselý, Jsem dobrý člověk, Jsem šťastný člověk*. V nízkém HAP skóru ($\leq 39T$) se vyskytují jedinci s nespokojeností se sebou samými. Bývají kritickými ke svému vzhledu, komunikačním schopnostem, nepociťují

kladné povahové vlastnosti. Nadprůměrný HAP skóre ($\geq 56T$) hodnotí celkovou spokojenost dětí a adolescentů se životem. Popis jejich pocitů je veselí, spokojenost, schopnost dobré kooperace s vrstevníky. V našem souboru vyšlo v nadprůměrném HAP skóre 8 dívek a 4 chlapci, v nízkém HAP skóre pak shodně po 16 respondentech z každé skupiny.

Tabulka 21: HAP skóre

	Nízký HAP skóre ($\leq 39T$)	Nadprůměrný HAP skóre ($\geq 56T$)
Dívky	16	8
Chlapci	16	4

Průměrný skóre HAP (40T-55T) vychází v hodnocení u adolescentů, kteří mají pozitivní i negativní zkušenosti se životními situacemi. Kladných zkušeností je ale více, než záporných. Pokud je HAP skóre nižší (40T- 44T), opět máme signalizaci, že situace je sice ještě v normě, ale již adolescent udává více problémů, než běžný jedinec (Pierz, Herzberg, 2015).

V našem souboru respondentů byly průměrné hodnoty HAP skóre u dívek 44,7 T a u chlapců 39,6T. Kubátová (2017) píše ve své práci o Sebepojetí u adolescentů, kteří mají zkušenost s náhradní rodinnou péčí a nyní jsou v ústavní výchově. Uvádí, že překvapivě u jedinců, kteří jsou umístěni v dotyčném zařízení, je shledána „ vysoká životní spokojenost u všech účastníků“ (Kubátová, 2017, s. 52). Průzkum prováděla s šesti chlapci, kteří měli společné rysy- 16-17 let, adopce nebo pěstounská péče, pro problémy pobyt v ústavní péči. I přes to vše je překvapivý výsledek jejich rozhovorů- „účastníci jsou spokojeni se svým životem, o budoucnosti přemýšlí pozitivně a z pozice tvůrce, mají plány a představy o svém budoucím zaměstnání, o svých partnerských vztazích a rodinném životě“ (Kubátová, 2017, s. 52). Obereignerů (a kol. 2015) píše, že jeden z mnoha výzkumů dospěl k závěru, že zatímco dívky pocítují větší ohrožení, chlapci méně pochybují o sobě samém, mají vyšší sebedůvěru a z toho plynoucí vyšší sebehodnocení.

Celkový skóre TOT je nejvíce prozkoumané a nejspolehlivější měřítko v PHCSCS-2. TOT je vlastně počet položek, které jsou zodpovídaný ve směru pozitivního sebehodnocení, tedy 0-60. JE to ukazatel celkového sebepojetí dítěte nebo adolescenta, vyšší skóre jsou obrazem vysoké sebeúcty, tedy pozitivního sebepojetí, nižší skóre naopak. Nízký TOT skóre ($\leq 39T$) je typický pro adolescenty nebo děti

s vážnými pochybnostmi o vlastních hodnotách. Obvykle mívají nízké hodnocení v několika oblastech. Také sami sebe vnímají jako méně talentované, než jsou ostatní. Bojí se zapojit do společných aktivit, aby neprokázali nedostatek schopností. Studenti bývají obecně nejistí, snadno se nechají odradit i menšími neúspěchy. Nízký TOT skóre bývá často spojován s poruchami chování nebo nálad, u kterých je ale potřeba terapeutické intervence. Děti běžně udávají pocity úzkosti, bývají depresivní, plačtivé a celkově nešťastné. Tento nízký TOT skóre z našeho průzkumného vzorku označilo 8 dívek a 4 chlapci. Vysoký skóre TOT ($\geq 60T$) signalizuje spokojenost adolescentů a dětí. Aktivní zapojení do okolního dění bez problémů, vzhledem k tomu, že si jsou sami sebou dostatečně jistí. Bývají zvyklí na úspěch a proto si i nadále stanovují poměrně vysoké cíle. Výrazná motivace, vnímají svou oblíbenost v kolektivu, mají pocit štěstí a poměrně bezstarostnosti. Jsou ale současně schopni přiznat své negativní vlastnosti (Pierz, Herzberg, 2015). V našem souboru respondentů dosáhlo TOT 60T p26 dívek a 15 chlapců.

Tabulka 22: TOT skóre

	Nízký TOT skóre ($\leq 39T$)	Vysoký TOT skóre ($\geq 60T$)
Dívky	8	26
Chlapci	4	15

Průměrný skóre TOT (40T-59T) značí respondenty v mezích normy. Adolescenti i děti mívají sebeúctu na přibližně stejné úrovni, jako většina jejich vrstevníků. Jejich sebehodnocení má kladné i negativní stránky. Průměrný TOT skóre našich respondentů vyšel u skupiny dívek 51,9T a skupiny chlapců 57,2 T.

Tabulka 23: Porovnání výsledku testu sebepojetí mezi chlapci a děvčaty

	Dívky - \bar{x}	Chlapci - \bar{x}
Celkový skóre - TOT	51,9	57,2
Přizpůsobivost - BEH	47,9	47,2
Intelektové a školní postavení - INT	47,5	59,1
Fyzický zjev a vlastnosti - PHY	49,0	50,2
Nepodléhání úzkosti - FRE	45,6	48,2
Popularita - POP	46,7	48,5
Štěstí a spokojenost - HAP	44,7	39,6

V Tabulce č. 23 vidíme interpretaci výsledků sebepojetí z pohledu dívek a chlapců. Celkový skór TOT je u dívek v průměru 51,9 T, u chlapců 57,2 T. Průměrný skór BEH (přizpůsobivost) je u dívek 47,9 T, u chlapců 47,2 T. Průměrný skór INT (intelektové a školní postavení) je u dívek 47,5 T, u chlapců 59,1T. Průměrný skór PHY (fyzický zjev a vlastnosti) je u dívek 49 T a u chlapců 50,2 T. Průměrný skór FRE (nepodléhání úzkosti) u dívek 45,6 T a u chlapců 48,2 T. Průměrný skór POP (popularita) je u dívek 46,7 T a u chlapců 48,5 T. Průměrný skór HAP (štěstí a spokojenost) je u dívek 44,7 T a u chlapců 39,6T.

V celkovém porovnání tedy vychází v celkovém skóru TOT lépe chlapci s průměrným skórem 57,2 T oproti dívkám, které dosáhly průměrný TOT skór 51,9 T. Velmi podobný je výsledek průměrného skóru BEH (přizpůsobivost), kdy dívky mají průměr skóru 47,9T a chlapci 47,2T. Průměrný skór INT (intelektové a školní postavení) vychází u dívek 47,5 T, u chlapců 59,1T. Průměrný skór PHY (fyzický zjev a vlastnosti) je u dívek 49 T a u chlapců 50,2 T. Průměrný skór FRE (nepodléhání úzkosti) u dívek 45,6 T a u chlapců 48,2 T. Průměrný skór POP (popularita) je u dívek 46,7 T a u chlapců 48,5 T. Průměrný skór HAP (štěstí a spokojenost) je u dívek 44,7 T a u chlapců 39,6T.

Orel (a kol. 2015) píše, že vliv na vlastní sebehodnocení má nezpochybnitelně již od dětství to, co dítě přijímá z nejbližšího okolí, tedy od rodičů a blízkých. Uvádí také, že věk a kognitivní schopnosti se výrazně podílejí na sebepojetí i sebehodnocení. Stejně tak jako mají nezanedbatelný podíl tělesné a hormonální změny. Ale také uvádí, že „ *podle staršího výzkumu (Wylie, 1989) neexistují přesvědčivé důkazy rozdílu v celkovém sebepojetí mezi chlapci a dívkami a to v žádném věku*“ Orel (a kol., 2015, s. 68). S tímto tvrzením však naše výsledky nekorespondují. Již celkový TOT skór je u chlapců výrazně vyšší, než u dívek. Ty, i když nepatrně, projevují lepší skór v přizpůsobivosti (BEH), což potvrzuje obecně nepsané pravidlo, že „ žena vydrží všecko“. Výrazně lepší skór mají chlapci v oblasti subškály INT. Výrazně lepší skór potom v oblasti FRE (nepodléhání úzkosti). Heinigová (2018) ve své práci uvádí, že podle dosavadních výsledků lze u chlapců sledovat výrazně vyšší sebehodnocení. Toto bývá spojované zejména s pubertou, obdobím, ve kterém dochází k výrazným změnám, nejen fyzickým. U chlapců ale změny fyzické souvisí více se zvyšováním fyzické síly, dívky jsou pod vlivem hormonálních změn k postupnému snižování vnímání vlastní atraktivity. To se pak zákonitě odráží i na sebehodnocení ve všech oblastech. Jak dále uvádí Heinigová (2018), chlapci probíhající změny vnímají více

jako výhody, zatímco dívky k tělesným změnám přistupují jako k handicapu a považují je za omezující. Její zjištění tedy koreluje s našimi výsledky. A to i přesto, že chlapci měli sice výrazně vyšší celkový TOT skóre a výrazně nižší BEH skóre. Souhlasit musíme i s její poznámkou o velkém tlaku v masmédiích na fyzický vzhled jednotlivců. Retušované fotografie světových hvězd jsou na denním pořádku nejen na sociálních sítích. Postupně se tedy dá očekávat zhoršení sebepojetí zejména u dívek.

Závěr

V naší práci jsme se zaměřily na rozdíly v sebepojetí chlapců a dívek v období adolescence. Použily jsme dotazník PHCSCS -2 a jeho subškály. Celkové vyhodnocení všech subškál nám ukázalo, že naše výsledky nejsou výrazně odlišné od výsledků jiných autorů. Souhlasíme s ostatními autory, že na sebepojetí jedinců má nejvýraznější vliv rodinné prostředí. Zejména vztah rodičů k dětem je jedním z nejdůležitějších faktorů, které jeho vývoj a rozvoj ovlivňují. Nejen aktuálně, ale i do budoucnosti. Při špatných vzorcích lidského chování v rodinách dochází k někdy i nenapravitelným změnám na dětské psychice, což se odrazí na celoživotních postojích.

Seznam literatury

BLATNÝ, M. 2010. *Psychologie osobnosti: hlavní témata, současné přístupy*. Praha: Grada, 2010. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3434-7.

CARR-GREGG, M. 2012. *Psychické problémy v dospívání*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0062-8.

FLORIÁNOVÁ, J. 2017. *Deník jako nástroj sebepojetí adolescentů*: bakalářská práce Liberec: Technická univerzita v Liberci, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická. 2017, 62 s.
https://dspace.tul.cz/bitstream/handle/15240/22267/Julie%2BFlori%253DC3%253DA1nov%253DC3%253DA1_Bakal%253DC3%253DA1%253DC5%253D99sk%253DC3%253DA1%2Bpr%253DC3%253DA1ce.pdf?sequence=1

HROBAŘOVÁ, J. 2019. *Vybrané aspekty sebepojetí a jejich souvislost s percipovaným způsobem výchovy v rodině u adolescentů*: diplomová práce Brno: Masarykova univerzita, filozofická fakulta v Brně. 2019. 85 s.
<https://is.muni.cz/th/q20oj/HrobarovaJulieDP.pdf>

HRDINOVÁ, M. 2019. *Sebepojetí dětí a staršího školního věku a adolescentů z dětských domovů*: bakalářská Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta. 2019, 62 s.
https://theses.cz/id/xv5p7z/Michaela_Hrdinov_-_bakalsk_prce.pdf

JANOŠOVÁ, P. 2008. *Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí*. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2284-9.

JEDLIČKA, R. 2017. *Psychický vývoj dítěte a výchova: jak porozumět socializačním obtížím*. Praha: Grada, 2017. Psyché (Grada). ISBN 978-80-271-0096-5.

JENSEN, F. E., NUTT. A. E. 2015. *Možek teenagera*. Přeložil Petr ŠTIKA. Praha: Dobrovský, 2015. Kniha Omega. ISBN 978-80-7390-190-5.

KOHOUTEK, R. 2006. *Základy psychologie osobnosti*. Brno: CERM, 2006. ISBN 80-84 7204-8.

KOHOUTEK, R. 2008. *Psychologie duševního vývoje*. Brno: Mendelova univerzita, 2008. 127 stran. ISBN 978-80-7375-185-2.

KONEČNÁ, Věra. 2010. *Sebepojetí a sebehodnocení rozumově nadaných dětí*. Brno: Masarykova univerzita, 2010. ISBN 978-80-210-5325-0.

KUBÁTOVÁ, J. 2017. *Sebepojetí u adolescentů, kteří mají zkušenost s náhradní rodinnou péčí a nyní jsou v ústavní výchově*: bakalářská práce Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta. 2017, 59 s.

https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/91659/BPTX_2015_1_11410_0_448713_0_175231.pdf?sequence=1&isAllowed=y

KUČÍRKOVÁ, R. 2011. *Využití poznatku psychologie při řešení mého osobního problému-nedostatku sebevědomí*: bakalářská práce Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií. 2011, 48 s.

https://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/18013/ku%C4%8D%C3%ADrkov%C3%A1_2011_bp.pdf?sequence=1&isAllowed=y

MACKOVÁ, E. 2011. *Sebepojetí dospívajících v etopedických zařízeních*: diplomová práce Brno: Masarykova univerzita, pedagogická fakulta v Brně. 2011. 91 s.

<https://is.muni.cz/th/midi7/DP-Mackova.pdf>

OBEREIGNERŮ, R. 2017. *Sebepojetí dětí a adolescentů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017. ISBN isbn9788024452012.

OREL, M. 2016. *Vývoj a souvislosti položek sebepojetí dětí a adolescentů v České republice*: disertační práce Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta. 2016, 200 s.

<file:///C:/Users/Blanka/Desktop/Kačka%20BC/VÝVOJ%20A%20SOUVISLOSTI%20POLOŽEK%20SEBEPOJETÍ-Disrt.P-Orel.pdf>

PIERS, V., E., HERZBERG, D., S. 2015. *Dotazník sebepojetí dětí a adolescentů*. 1. vyd. Praha: Hogrefe-Testcentrm, 2015. 97 s.

POLÁKOVÁ, M. 2011. *Gender, identita, kultura*: disertační práce Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta. 2011, 218 s.

file:///C:/Users/Blanka/Desktop/IPTX_2010_1_0_146473_0_103881.pdf

POLEDŇOVÁ, I. 2009. *Sebepojetí dětí a dospívajících v kontextu školy*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 133 s. ISBN 978-80-210-5085-3.

ŘÍČAN, P. KREJČÍŘOVÁ, D. 2006. *Dětská klinická psychologie*. 4., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1049-8.

ŘÍČAN, P. 2010. *Psychologie osobnosti: obor v pohybu*. 6., rev. a dopl. vyd., V Grada Publishing 2. Praha: Grada, 2010. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3133-9.

SEDLÁČKOVÁ, D. 2009. *Rozvoj zdravého sebevědomí žáka*. Praha: Grada, 2009. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2685-4.

SCHLESINGER, H. 2016. *Sebepojetí a proces učení u dětí mladšího školního věku s diagnózou dyslexie*: rigorózní práce Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta. 2016, 89 s.

https://theses.cz/id/dg3n7v/Sebepojet_a_proces_u_en_u_d_t_mlad_ho_kolnho_v_ku_s_diag.pdf

SMETANOVÁ, V. 2014. *Osobnostní a sociální výchova pro studenty učitelství*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-504-2.

STAŠOVÁ, L., SERBOUSKOVÁ, H. 2012. Mezilidské vztahy v rodině v percepci dětí mladšího školního věku. *Sociální studia*, 2012, roč. 9, č. 2, s. 65–82.

STAŠOVÁ, L., SLANINOVÁ, G., JUNOVÁ, I. 2015. *Nová generace: vybrané aspekty socializace a výchovy současných dětí a mládeže v kontextu medializované společnosti*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. Recenzované monografie. ISBN 978-80-7435-567-7.

THOROVÁ, K. 2015. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0714-6.

TYRLÍK, M. MACEK, P. ŠIRŮČEK, J. ed. 2010. *Sebepojetí a identita v adolescenci - sociální a kulturní kontext*. Brno: Masarykova univerzita, 2010. ISBN 978-80-210-5107-2.

VÁGNEROVÁ, M. 2012. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

VOHRADSKÁ, R. 2019. *Sebepojetí dětí a adolescentů: diplomová práce* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta. 2019, 94 s.
https://theses.cz/id/allyai/Vohradsk_Renata_DP_2019.pdf

VYMĚTAL, J. 2007. *Speciální psychoterapie*. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2007. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1315-1.

VÝROST, J. SLAMĚNÍK, I. 2008. *Sociální psychologie*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2008. ISBN: 978-80-247-1428-8.

WEDLICHOVÁ, I. 2008. *Sebepojetí dospívajících a způsob výchovy v rodině*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2008. Acta Universitatis Purkynianae. ISBN 978-80-7414-096-9.

Seznam příloh

Příloha A	Standardizovaný dotazník Piers-Harris 2
Příloha B	Vyhodnocovací list dotazníku Piers-Harris 2
Příloha C	Testový profilu Piers-Harris 2

Příloha A

1. Spolužáci si ze mě dělají legraci.	ano	ne
2. Jsem šťastný člověk.	ano	ne
3. Obtížně si hledám kamarády.	ano	ne
4. Často jsem smutný/á.	ano	ne
5. Jsem chytrý/á.	ano	ne
6. Jsem nesmělý/á.	ano	ne
7. Když mě učitel vyvolá, znervózním.	ano	ne
8. Vadí mi, jak vypadám.	ano	ne
9. Při hře a při sportu jsem vůdčí postava.	ano	ne
10. Mám obavy ze školních písemek.	ano	ne
11. Jsem neoblíbený/á.	ano	ne
12. Ve škole se chovám zdvořile.	ano	ne
13. Když něco nevyjde, je to obvykle moje vina.	ano	ne
14. Naše rodina má se mnou potíže.	ano	ne
15. Jsem tělesně zdatný/á.	ano	ne
16. Jsem důležitý člen naší rodiny.	ano	ne
17. Snadno se vzdávám.	ano	ne
18. Školní povinnosti se mi daří plnit.	ano	ne
19. Často dělám, co se nemá.	ano	ne
20. Doma se nechovám dobře.	ano	ne
21. Jsem pomalý/á při plnění školních povinností.	ano	ne
22. Jsem důležitým členem naší třídy.	ano	ne
23. Jsem nervózní.	ano	ne
24. Když jsem zkoušený/á před třídou,
dokážu podat dobrý výkon.	ano	ne
25. Ve škole jsem často zasněný/á
a nesoustředím se na vyučování.	ano	ne
26. Kamarádům se líbí mé nápady.	ano	ne
27. Často se dostávám do potíží.	ano	ne
28. Mám štěstí.	ano	ne
29. Děláním si často starostí.	ano	ne
30. Rodiče ode mě očekávají příliš mnoho.	ano	ne

DOTAZNÍK

PIERS-HARRIS 2

Ellen V. Piers, David S. Herzberg

Jméno a příjmení:

Pohlaví: ☐ muž ☐ žena Věk:

Škola:

Třída:

Dnešní datum:

Instrukce

Před sebou máte několik vět, které popisují, jak lidé mohou sami sebe vnímat a jak se mohou cítit. Přečtěte si každou větu a rozhodněte, jestli popisuje, jak se vnímáte a cítíte vy. Pokud je pro vás věta pravdivá nebo téměř pravdivá, zakroužkujte slovo **ano** vedle věty. Pokud je pro vás věta nepravdivá nebo téměř nepravdivá, zakroužkujte slovo **ne**.

Odpověď napište ke každé větě, i když bude těžké se rozhodnout. Nekroužkujte u jedné věty **ano** i **ne**. Pokud chcete svou odpověď změnit, přeškrtněte ji a zakroužkujte novou.

Pamatujte, že nejsou žádné správné a špatné odpovědi. Jenom vy můžete vědět, jak se vnímáte, a tak zvolte svou odpověď podle toho, jak to skutečně cítíte.

wps

© 2002 by Ellen V. Piers and Dale B. Harris

Objednací číslo: 195-2
© Hogrefe-Testcentrum, Praha 2015

31. Jsem rád/ráda takový/á, jaký/á jsem. ano ne
32. Cítím se vyčleněný/á z kolektivu. ano ne
33. Mám hezké vlasy. ano ne
34. Často ve škole s někým dobrovolně pomáhám. .. ano ne
35. Chtěl/a bych být jiný/á. ano ne
36. Nesnáším školu. ano ne
37. Jsem mezi posledními, koho vyberou
na nějakou hru nebo sport. ano ne
38. Často jsem na ostatní nepříjemný/á. ano ne
39. Moji spolužáci si myslí, že mám dobré nápady. .. ano ne
40. Jsem nešťastný/á. ano ne
41. Mám hodně kamarádů. ano ne
42. Jsem veselý/á. ano ne
43. Jsem na většinu věcí hloupý/á. ano ne
44. Vypadám dobře. ano ne
45. Často se dostávám do konfliktu s druhými. ano ne
46. U kluků jsem oblíbený/á. ano ne
47. Často si na mě někdo zasedne. ano ne
48. Naše rodina je ze mě zklamaná. ano ne
49. Mám docela pěkný obličej. ano ne
50. Až vyrostu, budu významná osobnost. ano ne
51. Při hře a při sportu jen přihlížím. ano ne
52. Nezapamatuji si, co se naučím. ano ne
53. Dobře vycházím s ostatními. ano ne
54. U děvčat jsem oblíbený/á. ano ne
55. Jsem dobrý/á čtenář/čtenářka. ano ne
56. Často se bojím. ano ne
57. Jsem jiný/á než druzí. ano ne
58. Napadají mě škaredé věci. ano ne
59. Snadno se rozpláču. ano ne
60. Jsem dobrý člověk. ano ne

Obrázek 9: Dotazník Piers-Harris 2 (Piers, Herzberg, 2015)

Příloha B

Index inkonzistentních odpovědí (INC)

Označte křížkem, pokud:

☐ Položka 1 = 0 a položka 47 = 1

☐ Položka 2 = 0 a položka 42 = 1

☐ Položka 3 = 1 a položka 41 = 0

☐ Položka 4 = 1 a položka 40 = 0

☐ Položka 5 = 0 a položka 43 = 1

☐ Položka 7 = 0 a položka 10 = 1

☐ Položka 9 = 1 a položka 51 = 0

☐ Položka 14 = 1 a položka 20 = 0

☐ Položka 18 = 0 a položka 21 = 1

☐ Položka 19 = 0 a položka 27 = 1

☐ Položka 26 = 0 a položka 39 = 1

☐ Položka 29 = 1 a položka 56 = 0

Vyhodnocovací list (položky 1–30)

Položka	ne	ano	BEH	INT	PHY	FRE	POP	HAP
1.	1	0					☐	
2.	0	1						☐
3.	1	0					☐	
4.	1	0				☐		
5.	0	1		☐	☐			
6.	1	0				☐	☐	
7.	1	0		☐		☐		
8.	1	0			☐	☐		☐
9.	0	1			☐			
10.	1	0				☐		
11.	1	0					☐	
12.	0	1	☐	☐				
13.	1	0	☐					
14.	1	0	☐					
15.	0	1			☐			
16.	0	1		☐				
17.	1	0				☐		
18.	0	1	☐	☐				
19.	1	0	☐					
20.	1	0	☐					
21.	1	0		☐				
22.	0	1		☐				
23.	1	0				☐		
24.	0	1		☐				
25.	1	0		☐				
26.	0	1		☐	☐			
27.	1	0	☐					
28.	0	1						☐
29.	1	0				☐		
30.	1	0	☐					

Index inkonzistentních odpovědí (INC)

Označte křížkem, pokud:

☐ Položka 31 = 0 a položka 35 = 1

☐ Položka 44 = 1 a položka 49 = 0

☐ Položka 53 = 1 a položka 60 = 0

Vyhodnocovací list (položky 31–60)

Položka	ne	ano	BEH	INT	PHY	FRE	POP	HAP
31.	0	1				☐		☐
32.	1	0				☐	☐	
33.	0	1			☐			
34.	0	1		☐				
35.	1	0				☐		☐
36.	1	0	☐					
37.	1	0					☐	
38.	1	0	☐					
39.	0	1		☐	☐		☐	
40.	1	0				☐		☐
41.	0	1					☐	
42.	0	1						☐
43.	1	0		☐				
44.	0	1			☐			
45.	1	0	☐					
46.	0	1			☐			
47.	1	0					☐	
48.	1	0	☐					
49.	0	1			☐			☐
50.	0	1		☐				
51.	1	0					☐	
52.	1	0		☐				
53.	0	1						☐
54.	0	1			☐		☐	
55.	0	1		☐				
56.	1	0				☐		
57.	1	0					☐	
58.	1	0	☐					
59.	1	0				☐		
60.	0	1	☐					☐

Součet odpovědí ano ☐
Součet odpovědí 1 ☐

BEH	INT	PHY	FRE	POP	HAP
-----	-----	-----	-----	-----	-----

INC

Obrázek 10: Vyhodnocovací list dotazníku Piers-Harris 2 (Piers, Herzberg, 2015)

Příloha C

TESTOVÝ PROFIL

PIERS-HARRIS 2

Ellen V. Piers, David S. Herzberg

Jméno a příjmení: Dnešní datum:

Věk: Pohlaví: ☐ muž ☐ žena Škola: Třída:

%	T	INC	RES	TOT	BEH	INT	PHY	FRE	POP	HAP	T	%
>99	≥80	≥7	≥45								≥80	>99
	79	6									79	
	78	5	44								78	
	77										77	
	76		43								76	
	75										75	
>99	74	4	42								74	>99
99	73										73	99
	72		41								72	
98	71		40								71	98
	70										70	
97	69		39								69	97
96	68	3		59		16					68	96
	67		38	58							67	
95	66			57		15					66	95
93	65		37	56				14			65	93
92	64		36	55			11				64	92
90	63			54		14			12		63	90
88	62		35	53	14			13			62	88
86	61			52			10				61	86
84	60		34	51		13			11		60	84
82	59			50	13			12		10	59	82
79	58		33	49							58	79
76	57	2		47-48		12	9				57	76
73	56		32	46	12			11	10		56	73
69	55		31	45						9	55	69
66	54			44		11	8				54	66
62	53		30	43				10			53	62
58	52			42	11				9		52	58
54	51		29	41		10	7	9		8	51	54
50	50			40							50	50
46	49		28	39	10				8		49	46
42	48			38		9		8			48	42
38	47	1	27	37			6			7	47	38
34	46		26	36	9						46	34
31	45			35		8		7	7		45	31
27	44		25	34			5				44	27
24	43			33						6	43	24
21	42		24	32	8	7		6	6		42	21
18	41			31							41	18
16	40		23	30		6	4	5			40	16
14	39		22	29	7						39	14
12	38			28					5	5	38	12
10	37	0	21	27			3				37	10
8	36			26	6	5		4			36	8
7	35		20	24-25					4		35	7
5	34			23		4	2			4	34	5
	33		19	22				3			33	
4	32			21	5						32	4
3	31		18	20		3	1	2	3		31	3
	30		17	19						3	30	
2	29			18	4						29	2
	28		16	17				1	2		28	
1	27			16		2	0				27	1
<1	26		15	15	3					2	26	<1
	25			14				0			25	
	24		14	13		1			1		24	
	23		≤13	12							23	
	22			11	2					1	22	
	21			10	1	0					21	
<1	≤20			≤9	0				0	0	≤20	<1
%	T	INC	RES	TOT	BEH	INT	PHY	FRE	POP	HAP	T	%
HS											HS	
T-skór											T-skór	

Objednací číslo: 195-3
 © Hogrefe-Testcentrum, Praha 2015
wps
 © 2002 by Ellen V. Piers and Dale B. Harris

Obrázek 11: Testový profilu Piers-Harris 2 (Piers, Herzberg, 2015)